

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

ANALÝZA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU
V TRUTNOVĚ
Diplomová práce
(bakalářská)

Autor: Kristýna Matějčková, Rekreatologie
Vedoucí práce: Mgr. Michal Kudláček, Ph.D.
Olomouc 2013

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Kristýna Matějčíková

Název bakalářské práce: Analýza trávení volného času dětí staršího školního věku v Trutnově.

Pracoviště: Katedra rekreologie

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Michal Kudláček, Ph.D.

Rok obhajoby bakalářské práce: 2013

Abstrakt: Tato bakalářská práce se zabývá analýzou volného času dětí staršího školního věku, tzv. období dospívání, věk 11–13 let, žáci 6. a 7. tříd základních škol a gymnázia v Trutnově. Teoretická část popisuje období dospívání, konkrétní organizace v Trutnově, shrnuje poznatky o volném čase a objasňuje pojmy s ním spojené. Praktická část obsahuje cíle, výzkumné otázky a samotný výzkum. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak žáci tráví svůj volný čas, zda využívají nabídek škol, zájmových kroužků či jiných volnočasových zařízení v Trutnově. Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že respondenti tráví volný čas převážně aktivně a často využívají pravidelných i nepravidelných nabídek škol a volnočasových zařízení. Závěry analýzy budou poskytnuty zúčastněným školám a budou sloužit pro mé vlastní budoucí pracovní účely.

Klíčová slova: pubescence, volnočasové aktivity, zájmové kroužky, instituce a zařízení volného času, město Trutnov

Bibliographical identification

Author first name and surname: Kristýna Matějčková

Title of the thesis: Analysis of spending leisure time older school aged children in Trutnov

Department: Department of Recreationology

Supervisor: Mgr. Michal Kudláček, Ph.D.

The year of presentation: 2013

Abstract: This bachelor thesis deals with the analysis of leisure time older school aged children, called the period of pubescence, age 11–13 years, students 6th and 7th elementary schools and secondary grammar school in Trutnov. The theoretical part describes the older school age, the particular organization in Trutnov, summarizes findings of leisure time and explains the concept of leisure time which is associated with. The practical part contains the main goals of the research, research questions and the research itself. The goal is to find out how students spend their leisure time and if they utilize the school offer, school clubs and other leisure institutions in Trutnov. The results of the questionnaire survey show that respondents spend their leisure time mostly active and often use regular and irregular offers of schools and leisure facilities. Conclusion of the analysis will be provided to the participating schools and will be used for my own future work.

Keywords: pubescence, leisure activities, clubs, institutions and leisure facilities, the city Trutnov

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci zpracovala samostatně s odbornou pomocí
Mgr. Michala Kudláčka, Ph.D., uvedla všechny použité literární a odborné zdroje a řídila se
zásadami vědecké etiky.

V Trutnově dne 20. 4. 2013

.....

„Neschopnost využívat volného času vede k tomu, že chceme volného času stále víc.“

Georges Friedmann

Děkuji Mgr. Michalu Kudláčkovi, Ph.D., za odbornou pomoc a cenné rady, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce. Děkuji také za jeho vstřícnost a trpělivost, bez které by práce nevznikla. Dále děkuji zúčastněným školám za ochotu a spolupráci na mém výzkumu.

OBSAH

1 ÚVOD	8
2 PŘEHLED TEORETICKÝCH POZNATKŮ	9
2.1 Charakteristika období staršího školního věku	9
2.1.1 Aspekty fyziologické	9
2.1.2 Aspekty psychologické a socializační	9
2.2 Činitelé ovlivňující vývoj jedince v období dospívání	10
2.2.1 Rodina	11
2.2.2 Škola	11
2.2.3 Volnočasové organizace	12
2.2.4 Vrstevnická skupina.....	12
2.2.5 Hromadné sdělovací prostředky	13
2.3 Volný čas	14
2.3.1 Definice pojmů spjatých s volným časem	15
2.3.2 Vlastnosti a funkce volného času.....	18
2.3.3 Historický vývoj a odlišná pojetí volného času	20
2.3.4 Činnosti a jejich význam ve volném čase	22
2.3.5 Instituce pro trávení volného času	25
3 CÍLE.....	28
3.1 Dílčí cíle.....	28
3.2. Výzkumné otázky	28
4 METODIKA	29
4.1 Realizace výzkumu a sběr dat.....	29
4.1.1 Dotazník.....	29
4.2 Výzkumný soubor.....	31
5 VÝSLEDKY	32
5.1 Grafické znázornění výsledků.....	32

5.2 Vyhodnocení výzkumných otázek.....	45
6 DISKUSE.....	46
7 ZÁVĚRY	50
8 SHRUTÍ	52
9 SUMMARY	53
10 REFERENČNÍ SEZNAM	54
11 SEZNAM OBRÁZKŮ.....	58
12 SEZNAM TABULEK	59
13 PŘÍLOHY	60

1 ÚVOD

Volný čas je důležitou složkou dne, která je v dnešní společnosti jednoznačně nepostradatelná. Jeho význam je však odlišný pro různé věkové skupiny lidí. Většina lidí ve volném čase hledá rozptýlení, zábavu. Někdo rád tráví volný čas pasivně četbou knih, relaxací, sledováním televize či hraním na počítači. Jiní naopak sportem či aktivním pohybem v přírodě.

Problematika volného času je dnes velice aktuální. Souvisí to hlavně s civilizačními onemocněními a se sedavým způsobem života dnešní populace, která povětšinou svůj volný čas netráví aktivně. Toto téma se týká celé společnosti, zejména však mladých generací. Právě ty totiž pohyb ve volném čase nejvíce potřebují hlavně z hlediska svého fyzického a psychického vývoje.

Téma volného času jsem si vybrala, jelikož se v budoucnosti chci věnovat volnočasovým aktivitám, vytváření programů převážně pro děti a mládež a aktivní tvorbě jiných volnočasových projektů. První důležitou věcí pro moje budoucí zaměstnání je tedy zjistit, co si o volném čase myslí a jak toto téma chápe věková skupina dětí staršího školního věku, tzn. 11–15 let, žáci 6. – 7. tříd v Trutnově. Převážně s touto věkovou skupinou bych totiž v budoucnu v tomto regionu chtěla pracovat. Jsem totiž přesvědčena o tom, že v tomto věku, v době puberty, kdy se v organismu začínají odehrávat obrovské změny, je otázka organizované aktivity ve volném čase velmi důležitým a nepostradatelným tématem.

Má bakalářská práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část pojednává o období staršího školního věku, psychických a fyzických změnách a činitelích, kteří mají vliv na vývoj dospívajícího. Dále zde najdeme kapitulu volný čas, která je věnována tomu, co volný čas je a jaká je jeho funkce. Najdeme zde i důležité pojmy spjaté s volným časem, volný čas z historického hlediska, rozdělení činností ve volném čase a zařízení volného času v Trutnově. Druhou částí je praktická část. V této části je zahrnut kvantitativní dotazník, pomocí kterého jsem prováděla analýzu volného času u dětí 6. – 7. tříd základních škol a Všeobecného Gymnázia v Trutnově. Nalezneme zde hlavní cíl práce, jednotlivé dílčí cíle, výzkumné otázky, samotný závěrečný výzkum a jeho vyhodnocení.

2 PŘEHLED TEORETICKÝCH POZNATKŮ

2.1 Charakteristika období staršího školního věku

Období staršího školního věku se označuje jako období dospívání, raná adolescence neboli období pubescence. Je to první fáze dospívání, přechodná doba mezi dětstvím a dospělostí. „Zvláštní postavení období dospívání v cyklu dětského vývoje se odráží v jiných jeho označeních – „přechodné“, „těžké“, „kritické“ období“ (Petrovskij, 1977, 94). Věkové rozpětí v tomto období se uvádí mezi jedenáctým až patnáctým rokem věku dítěte. Řadí se sem tedy žáci šestých, sedmých tříd základních škol. Podle Vágnerové (2005, 321) „je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity“.

2.1.1 Aspekty fyziologické

Podle Vágnerové (2005) je tělesná proměna významným signálem dospívání a zároveň jednou z nejnápadnějších změn v tomto období. Předmětem zájmu pubescenta se stává on sám. Projevuje se to „větší zaměřeností na vlastní tělo, jehož viditelná proměna pozornost dopívajícího přitahuje“ (Vágnerová, 2005, 328). Se změnou těla souvisí i další změny např. v oblékání, změny účesů či změny v životním stylu. „Objevují se vzájemné kontakty, touha líbit se a v této souvislosti i péče o vlastní zevnějšek, o přitažlivost“ (Petrovskij, 1977, 120). Těmito změnami se dopívající začínají odlišovat od dětského věku a zároveň také od dospělých. Další fyziologický vliv mají na pubescenta hormony. Objevují se u něj časté výkyvy nálad, „...uráží se, protestuje, když je omezována jeho samostatnost a když se vůbec o někoho pečuje jako „o malého“, když je usměrňován, kontrolován, nucen k poslušnosti, trestán, když se nebere ohled na jeho zájmy, postoje, hodnoty atp.“ (Petrovskij, 1977, 102). Vágnerová tvrdí, že jde o proces, který má svoje psychosociální důsledky, kdy zevnějšek pubescenta se stává podnětem ke změně sebe pojetí i reakci okolí.

2.1.2 Aspekty psychologické a socializační

„Psychosociální teorie posuzují dospívání z hlediska vztahu mezi psychickým zvládáním, resp. vyrovnáváním se s proměnami danými dozráváním a sociálními podmínkami, které je mohou pozitivně i negativně ovlivnit“ (Vágnerová, 2005, 322). Období dospívání je charakteristické hledáním vlastní identity, což nutně souvisí s emočními

změnami v prožívání jedince. „Mnoho času tráví mladiství tzv. denním sněním, k němuž jim napomáhá jednak nový mohutný příliv fantazie, jednak již zmíněný objev vlastního vnitřního světa“ (Matějček, 1999, 84). Pubescentovo chování by se dalo přirovnat k mechanismu kyvadla. Je tu jak velká citová uzavřenost, zároveň ale také častá konfliktnost s okolím. „Pubescent odmítá podřízené postavení, resp. odmítá demonstrovanou formální nadřazenost autorit, jako jsou rodiče nebo učitelé“ (Vágnerová, 2005, 346). Dospívající většinou reagují přehnaně přecitlivěle a nepřiměřeně daným podnětům. Jejich citové prožívání je však krátkodobé. Protože nejsou schopni vysvětlit příčiny svého podráždění, reagují i na své vlastní pocity rozmrzele a zmateně. „Mění se sociální chování a hodnotové orientace, objevuje se nová rovina emocionálního života – přátelství“ (Petrovskij, 1977, 7). Dospívání je pro mnoho pubescentů také obdobím velkých lásek a velkých zklamání. Matějček (1999, 86) poukazuje na věc, že pokud toto přátelství „...vstoupí do vztahů erotických, je velká naděje, že je povznesení do vyšších sfér a dodá jim trvalosti.... S přátelstvím svých dětí v tomto věku proto nakládejme opatrně“. Jakýmsi symbolem dospívání je odpoutání se od rodičů, osamostatnění se a svoboda rozhodování, což však v sobě nese i pocit nejistoty z budoucnosti.

V tomto období dochází také ke změně myšlení. „Pro dospívající je typická potřeba přemýšlet o tom, jaký by tento svět mohl, resp. měl být“ (Vágnerová, 2005, 332). Toto myšlení se označuje jako tzv. hypoteticko-deduktivní myšlení. „Dospívající používají účinnější paměťové strategie, jak v oblasti zapamatování, tak vybavování“ (Vágnerová, 2005, 345). V tomto období se začíná formovat nejlepší strategie pro učení. Pubescenti jsou často ve svém myšlení a rozhodování velmi radikální, hodně kritičtí, odmítají jakékoliv výjimky a kompromisy. Kladou velký důraz na spravedlnost. Podle Vágnerové (2005, 344) „změna uvažování ovlivní i postoj k základním psychickým potřebám a způsob jejich uspokojování“.

2.2 Činitelé ovlivňující vývoj jedince v období dospívání

Pro vývoj jedince v období dospívání, tj. pubertě, jsou důležité následující sociální skupiny – rodina, škola, volnočasové organizace, vrstevnická skupina a hromadné sdělovací prostředky. Tyto skupiny mohou vývoj jedince ovlivňovat pozitivně i negativně. Pozitivní vliv chápeme z hlediska sociálního citění, psychického či osobnostního rozvoje nebo z hlediska rozvoje schopností a dovedností pubescentů. Mezi negativní činitele se řadí ti, kteří mohou u dospívajících vyvolávat negativní chování, fyzickým nebo psychickým způsobem ho poškozovat či naopak vyvolávat agresivní sklony, šikanu, delikventní chování nebo až závislost.

2.2.1 Rodina

Rodina je i v tomto období stále velmi důležitým činitelem v životě pubescenta. Je to základní sociální skupina, která se podílí především na určování hodnotového žebříčku pubescenta, na formování jeho osobnosti a měla by být pomocníkem při hledání správných životních cest. Dospívající se však začínají osamostatňovat a odpoutávat se od ní. „Problém samostatnosti a rovnoprávnosti pubescenta ve vztazích k dospělým je nejsložitějším a nejnaléhavějším problémem ve výchově pubescenta“ (Petrovskij, 1977, 104). Začíná se tu rozvíjet nový typ vztahů, kdy se dospělý má začít chovat k pubescentovi jako kamarád. Zde však může nastat velký konflikt, kdy se dospělý stále chová k pubescentovi jako k dítěti. Vzporováním a odporováním se pubescent snaží „bořit“ dřívější dětské vztahy s rodiči. „Je zapotřebí nalézt takový stupeň samostatnosti, který by odpovídal možnostem pubescenta, společenským požadavkům na něho a dospělému by dovoľoval usměrňovat ho, mít na něho vliv“ (Petrovskij, 1977, 104). „Největšími výchovatel'skými ctnostmi v tomto období je asi zdrženlivost, trpělivost a optimistický výhled do budoucna“ (Matějček, 1999, 84). Negativní vliv může mít na pubescenta v tomto období více faktorů. Může se jednat o nepřítomnost jednoho z rodičů, rozpory mezi rodiči a prezentování těchto rozporů před dětmi, špatné vzory v rodině - vulgární chování, alkoholismus, nedostatečné vedení a dozor rodičů nebo naopak neúměrné trestání či rozpad rodiny (Mühlpachr, 2008).

2.2.2 Škola

Tento činitel je důležitý zejména z hlediska budoucnosti pubescenta. Úspěšné či neúspěšné zvládnutí školy totiž jedince zařazuje do té či oné sociální skupiny a dále ho posunuje výš ke vzdělání. „Škola přispívá k socializaci dítěte jiným způsobem než rodina, dítě zde získává nové a mnohdy rozdílné zkušenosti, než jaké získalo v rodině“ (Vágnerová, 2005, 284.) Pro toto období je také velice důležitý přístup učitele k žákům. Ti chtějí, aby je pedagog již nebral jako děti, ale diskutoval, spolupracoval s nimi a bral v potaz jejich názory. „Právě spolupráce umožňuje dospělému určit pubescentovi novou pozici – pozici pomocníka a kamaráda v různých záležitostech a zaměstnáních, přičemž sám zůstává vzorem a přítelem. Právě takové vztahy jsou pro pubescenta subjektivně nutné a objektivně nezbytné pro jeho výchovu“ (Petrovskij, 1977, 106). Prostředí školy však může mít na dospívajícího bohužel také vliv negativní. Dítě se zde může setkat s agresivním chováním. „Specifickou formou agrese, se kterou se můžeme setkat ve škole, je šikanování“ (Mühlpachr, 2008, 143). Šikanování neprobíhá pouze v této instituci, setkáváme se s ním v uzavřeném kolektivu lidí

a tedy hlavně ve škole. Za šikanu považujeme jak násilí fyzické, tak ale i psychické a verbální. Podle Mühlpachra je „za šikanování považována systematická agrese, která je zpravidla opakovaná a dopouští se jí jednotlivec či skupina vůči jinému jednotlivci či skupině“. „Šikanování se také často pojí s jinými projevy poruch chování, a proto je nutné je považovat za velmi závažný výchovný problém současné školy“ (Mühlpachr, 2008, 143).

2.2.3 Volnočasové organizace

Z důvodu různého zaměření volnočasových organizací je vliv na pubescenta velký. Jde o rozvoj celé škály jeho schopností, dovedností, sociálního citění a psychické pohody. „Mohou kompenzovat negativní vliv rodiny a školní neúspěšnosti“ (Vágnerová, 2005, 247). Proto i například neúspěšné dítě v matematice může udělat kariéru jako sportovec. Velmi důležitý je však v těchto organizacích, stejně jako ve škole kolektiv, kvůli kterému většinou dítě u sportu nebo jiného zájmu zůstane přes pubertu až do dospělosti. „Výchova osobnosti v kolektivu, prostřednictvím kolektivu a pro kolektiv je nezbytný předpoklad společensky správného a cenného rozvoje sociální a morální dospělosti pubescenta“ (Petrovskij, 1977, 106). Myslím, že organizovaná aktivita pubescentů v tomto období je velmi důležitá. Může to totiž být i prevence proti sklouznutí ke špatným skupinám, proti sklouznutí k drogám či kouření. Jakmile mají dospívající svůj volný čas převážně nabitý různými organizovanými aktivitami, nezbyvá jim mnoho času na nudu a scházení se „špatnými“ skupinami jiných dospívajících. Rovněž, když mají v kroužku skvělý kolektiv, nemají touhu vyhledávat jiné skupiny.

2.2.4 Vrstevnická skupina

Tento činitel výrazně ovlivňuje volnočasové aktivity pubescentů. Začínají vznikat nejrůznější party a společenství dospívajících. Se svojí partou „...se pubescent identifikuje, stává se pro něj zdrojem potřebné emoční a sociální opory“ (Vágnerová, 2005, 347). V těchto skupinách se postupně začínají rozvíjet důvěrnější vztahy jako přátelství, role nejlepších či blízkých přátel, první párování a velké lásky. Petrovskij (2004) tvrdí, že „...postavení ve skupině vrstevníků hraje důležitou roli v celkovém emocionálním stavu i v utváření osobnosti dítěte, a to již od předškolního věku“. V každé partě většinou najdeme vůdce, kterého parta následuje kamkoliv. „Je známo, že nízký status v kolektivu vrstevníků vzbuzuje u dětí nejistotu ve styku s lidmi, nedůvěru, strach“ (Petrovskij, 2004, 236). Mezi typické znaky patří vyhledávání specifických „tajných“ míst, kde se parta může neomezeně scházet či používání rituálů a pozdravů. Většina pubescentů je členem nějaké party. Důležitým úkolem rodičů je

proto velmi nenápadně, ale přitom důkladně dohlížet na to, co dítě ve svém volném čase dělá, kam chodí, když nemá organizovanou aktivitu a s kým se stýká. Mnoho dětí se ve volném čase začíná začleňovat do kolektivů. Vrstevníci v kolektivu mohou na děti působit, jak pozitivně ve smyslu stmelování, podporování a sociálního růstu, tak i negativně ve smyslu rozvoje negativního chování, delikvence. „V kolektivu se mohou utvářet jak společensky hodnotné, kolektivistické, humanistické, tak i antisociální, egoistické rysy osobnosti“ (Petrovskij, 1977, 234). Toto negativní chování poté může vést až k rozvoji deviantního chování tj. „...sociální chování (individu nebo skupiny), které porušuje nějakou sociální normu“ (Mühlpachr, 2008, 36). V krajních případech mohou dospívající sklouznout až k závislosti. Závislostí může být mnoho druhů. Podle Mühlpachra (2008) to mohou být závislosti z oblastí „...hracích automatů, sexuálního chování, sledování televize, pracovní činnosti, odborníci zaznamenávají závislosti na jídle, hubnutí, závislost na sektách, kultech a narůstající počty klasicky závislých, tj. na alkoholu, drogách, cigaretách, kávě, čaji apod.“. U dospívajících jsou to převážně závislosti na alkoholu, drogách, cigaretách, automatech či počítači. „Závislostní chování se jeví stále častěji jako problém pedagogický, sociálně pedagogický a zřejmě i možnosti řešení budou nalezeny v této oblasti.“ (Mühlpachr, 2008, 56). Tyto závislosti však bohužel umocňují mladistvé i v kriminální činnosti. „Na páčání trestné činnosti mladistvých má značný vliv alkohol, případně jiná návyková látka...“ (Mühlpachr, 2008, 130). Důsledkem toho může být až dětská kriminalita. „Trestná činnost je častěji páčána se spolupachateli a ve skupině“ (Mühlpachr, 2008, 130). Z tohoto faktu vyplývá, že i účast ve špatné skupině může mít vliv na rozvoj kriminality a delikventního chování u dospívajícího jedince.

2.2.5 Hromadné sdělovací prostředky

V dospívání začínají mít velký vliv na pubescenty také hromadné sdělovací prostředky jako je televize, počítač či nejrůznější časopisy. Tato média v posledních letech „značně rozšířila svoji nabídku z hlediska obsahu i metod, zvýšila dosah, vliv a význam“ (Hofbauer, 2004, 128). Dospívající jedinci mají proto mnoho vzorů z řad zahraničních hvězd, podle kterých se snaží oblékat, chovat nebo mluvit.

Prostřednictvím médií děti a mladí lidé získávají informace o světě dospělých i vrstevnících, uspokojují a rozvíjejí svoje zájmy, inspirují se pro nové způsoby oddechu a zábavy, prožívají chvíle napětí, dobrodružství nebo radosti, dosáhnou-li stanoveného cíle, a někdy se na mediální tvorbě sami podílejí (Hofbauer, 2004, 129).

V poslední době se začíná mluvit o násilných počítačových hrách, jakožto o negativní stránce vlivu médií na dospívající. Tyto oblíbené počítačové hry umožňují převážně dospívajícím chlapcům identifikovat se s bojovými scénami. Bohužel se však začínají vyskytovat i u mladších dětí. Ty dostávají šanci střílet a zabíjet, což mohou začít chápat jako normální každodenní činnost. I díky těmto hrám roste popularita sportů jako je airsoft nebo painball ve volném čase. Tyto zmiňované videohry i sporty mohou u dospívajících vyvolávat nežádoucí agresivní sklony. „V některých případech byl prokázán bezprostřední vliv násilí v televizi nebo filmu, kdy šlo vlastně o napodobení nebo vyzkoušení shlédnutého násilí“ (Mühlpachr, 2008, 135).

2.3 Volný čas

Téma volného času je dnes velice aktuální. Mnoho autorů se snaží volný čas jednoznačně popsat, nicméně tento pojem není tak snadno definovatelný. Podle deLisle & Shivers (1997, 192) „je důležité, aby studenti porozuměli mnoha teoriím volného času, které se vyvíjely po dlouhém bádání v oblasti rekreačních služeb, sociologie, historie, ekonomie, a v obchodní správě“. Proto uvedu několik důležitých definic.

Hofbauer (2004) tvrdí, že „volný čas (angl. leisure time, franc. le loisir) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplívají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život“. Smith (1990, 179) s ním souhlasí a doplňuje, že volný čas je „čas bez povinností, jako je práce, osobní údržba, úklid, rodičovství a jiné dobrovolné závazky.“ Volný čas je také často vymezován jako „...čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností.“ (Hofbauer, 2004, 13). Avšak „anglický pojem „leisure“ neznamena pouze „volný čas“, ale vyjadřuje také provádění nějaké volnočasové činnosti - tedy činnosti, kterou dělat nemusíme, ale chceme a pozitivně ji prožíváme“. (Dohnal, 2002, 119). Jenkins & Pigram (2003, 279) tvrdí, že „v současné literatuře, je volný čas zobrazen jako činnost, nebo jako postoj člověka, či jako určité množství času“.

Podle Vážanského (2001) se uvádí dva hlavní směry v chápání termínu volný čas:

- Negativní chápání – zde volný čas znamená dobu z celkového dne. Dobu, která zbyla po pracovní nebo studijně stráveném čase a po uspokojení základních fyziologických potřeb člověka.

- Pozitivní chápání – volný čas v tomto pojetí chápeme jako dobu, kdy se individuum může nezávisle svobodně bez jakýchkoli povinností realizovat, dělat to, co chce, co ho baví a k čemu ho nikdo nenutí.

Lidé mohou volný čas trávit dvěma způsoby. Aktivně nebo pasivně. Pasivně tráví volný čas hlavně lidé, pro které „...znamená volný čas, nic nedělání“ (Kassing, Bentley, Vallese, Campbell, & Anderson, 2010, 5). Mnoho z těchto lidí žije sedavým způsobem života a mnoho z nich ani neví, jak správně trávit svůj volný čas. Pro jiné „...volný čas znamená děláni mnoha věcí, když vezmeme v úvahu všechny veřejné, neziskové, obchodní a cestovní společnosti po celém světě, které poskytují mnoho příležitostí pro volnočasové aktivity“ (Kassing et al., 2010, 5). Toto aktivní prožívání volného času je většinou realizováno pomocí nejrozličnějších aktivit a činností ve volném čase. Tyto činnosti jsou dobrovolné a mohou být realizovány v rovinně organizované nebo neorganizované činnosti.

„Volný čas je někdy vnímán jako nevýznamná část ve velkém celku života“ (Kassing et al., 2010, 5). Nicméně právě volný čas, činnosti ve volném čase a jeho správné využívání, mohou dnešní společnosti velice prospět.

2.3.1 Definice pojmů spjatých s volným časem

V této kapitole uvedu jednotlivá bližší vysvětlení pojmů, které jsou důležité pro volný čas, jeho celkové pochopení a porozumění. Budu se zabírat činností organizovanou a neorganizovanou, výchovou ve volném čase, volnočasovými aktivitami a tím, co je životní způsob a životní styl. Vysvětlení těchto pojmů je důležité pro porozumění dalším kapitolám.

2.3.1.1 Organizovaná činnost

Organizovaná činnost se podle Hofbauera (2004) dělí na **činnost zájmovou příležitostnou a zájmovou pravidelnou**. „Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci“ (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková, & Pavlíková, 2008, 92). Činnost zájmová příležitostná zahrnuje jednorázové organizované sportovní, oddechové, rekreační nebo vzdělávací aktivity. Mezi sportovní řadíme např. různé soutěže, turnaje, závody. Mezi vzdělávací můžeme zařadit cykly přednášek, vernisáže, exkurze a jiné přehlídky a návštěvy uměleckých či jinak zajímavých míst. Mezi poznávací, rekreační, oddechové aktivity se řadí koncerty, zájezdy, wellness pobyty a jiné turistické aktivity. Dále příměstské a prázdninové tábory a jiné prázdninové činnosti. Charakteristickou vlastností činnosti zájmové příležitostné je, že je časově

ohraničena. Je sice přímo řízena pedagogem, avšak umožňuje i spoluúčast a zapojení účastníků. Zájmová činnost pravidelná je, jak už název napovídá uskutečňována pravidelně v předem stanovených intervalech a je řízena kvalifikovaným pedagogem, trenérem nebo jinou vůdčí osobností. Řadí se sem nejrozličnější zájmové útvary, jako jsou kroužky, oddíly, kluby, umělecké soubory či sportovní družstva. Cílem těchto činností je, aby si účastníci osvojili nové vědomosti, dovednosti a popřípadě prohloubili své schopnosti a rozšířili kladný vztah k předmětu zájmu. Účastníci mají zpravidla na konci roku různá vystoupení, turnaje, vernisáže či koncerty, kde rodiče seznamují se svou činností a předvádějí jim, co se během roku naučili (Hofbauer, 2004).

2.3.1.2 Neorganizovaná činnost

Hofbauer (2004) popisuje neorganizovanou činnost neboli činnost spontánní jako činnost čistě individuální a velmi specifickou. Tato činnost nemusí být pravidelná a nerealizuje se pod záštitou žádné organizace. Její velká výhoda je, že je zadarmo. V dnešní době, kdy se vše točí okolo financí je tento fakt velmi vítán. Druhý kladný důvod je, že není stanoven přesný čas začátku ani konce. Může se uplatňovat skupinově nebo individuálně, to závisí na aktuálním zájmu a pocitech účastníků. Tento druh činnosti je ovlivňován pedagogicky nepřímo, kdy pedagog, pokud se v činnosti vůbec nachází, má funkci rádce, motivujícího přítele, týmového hráče a konzultanta, který zajišťuje bezpečnost účastníků. Tato činnost je realizována na otevřených prostranstvích, tzn. na hřištích a jiných sportovištích, v přírodním prostředí apod. „Tato zařízení se stala součástí komunální politiky zlepšující kvalitu života mladé generace obcí; preventivní význam mají zvláště ve velkých aglomeracích, kde mladé lidi učí racionálně využívat volný čas a odvádějí je od antisociálního jednání“ (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková, & Pavlíková, 1992, 161). Spontánní činnost dává prostor pro vznik neformálních skupin. Ty mohou mít jak pozitivní, tak bohužel i negativní vliv na jedince. Pozitivně zaměřené vrstevnické skupiny se vyznačují hraním společných her, jednoduchými soutěžemi a zábavou. Společně objevují své okolí a jednotliví členové vzájemně mezi sebou komunikují. Negativní skupiny se označují jako tzv. gangy, bandy, party, kde můžeme v horších případech pozorovat až delikventní a antisociální, nepřátelské chování (Hofbauer, 2004).

2.3.1.3 Výchova ve volném čase

Do tohoto pojmu řadíme působení, které „neslouží realizaci základních biologických potřeb ani školních nebo pracovních povinností“ (Hofbauer, 2004, 18). Podle Smithe (1990,

188) je výchova ve volném čase „způsob využití některé z nejrozličnějších vzdělávacích nebo poradenských technik pro posílení života jednotlivce skrze volný čas“. Účast v této výchově je dobrovolná a tudíž „umožňuje do výchovného procesu včlenit samy děti a mladé lidi jako jeho aktivního činitele a vytvářet tak nové možnosti a způsoby jejich formování“ (Hofbauer, 2004, 18). Účastníci si zde osvojují nové zkušenosti a znalosti prostřednictvím aktivit ve volném čase. Utváří se proto, jak individuální rysy účastníka, tak i jeho skupinové cítění a působení v kolektivu druhých.

2.3.1.4 Volnočasové aktivity

Tyto činnosti probíhají ve volném čase dětí i dospělých. „Stále více lidí přikládá rostoucí důležitost uskutečnění vlastních životních zájmů, přisuzuje volnému času ústřední postavení“ (Vážanský, 1992, 21). Účast na těchto aktivitách je zcela dobrovolná. Mohou mít organizovanou nebo neorganizovanou formu. „Pro převážnou část mladých i dospělých, kteří již pracují, jsou aktivity volného času činitelem, jenž pomáhá vyrovnávat stereotyp jejich práce kompenzačními aktivitami, umožňuje dosahovat vyváženosti pracovního i mimo pracovního života, případně svoji kvalifikaci rozšiřovat“ (Hofbauer, 2004, 40). Volnočasové aktivity mohou být různého druhu sportovní, výtvarné, hudební, dramatické, taneční, církevní, relaxační a zájmové a jiné. Pávková et al. (2008, 87) tvrdí, že „...všechny typy aktivit jsou významné a navzájem se prolínají“.

2.3.1.5 Životní způsob

Pojem životní způsob „postihuje především makrostrukturální stránku sociálních vlivů (ekonomické, ekologické, technické, kulturní, celospolečenské a skupinové procesy) a většinou se vztahuje k větším sociálním celkům“ (Kraus & Poláčková, 2001, 153). „Životní způsob je termín určitým způsobem nadřazený v tom smyslu, že se týká skupiny, třídy, populace. Má tedy skupinový charakter a může představovat určitou úroveň či dokonce normu, která je pro danou skupinu typická“ (Hodaň, 2007, 154). Životní způsob je velmi často nesprávně zaměňován s podobným, nicméně odlišným výrazem životní styl.

2.3.1.6 Životní styl

„Životní styl má naopak zcela individuální charakter, je proměnlivý, má svoji dynamiku“ (Hodaň, 2007, 157). Každý jedinec si vytváří svůj životní styl dlouhodobě, nevědomky a zcela spontánně. Životní styl je „souhrn životních činností, prostřednictvím kterých lidé reprodukuji svoji existenci, uspokojují své potřeby, vstupují do konkrétních

ekonomických a sociálních vztahů, zaměřují se na určité cílové hodnoty, při dodržování základních norem“. (Junger & Kasa, 1996, 76). Je nepochybné, že životní styl jednotlivce souvisí s hodnotami, ideály, mravy, zvyklostmi a životními plány, které si jednatel během svého života vytýčuje, a kterých chce svou činností dosáhnout (Kraus & Poláčková, 2001, 153). Podle Hodaň (2007) je životní styl jedince „především výsledkem realizace převažujících sociálních rolí a prostředí, ve kterém člověk žije“. Životní styl může být nazýván i jako „životní sloh chápán někdy jako optimální uspořádání forem života v jediný harmonický celek“ (Kraus & Poláčková, 2001, 153). Životní styl vypovídá o kvalitě života člověka.

Životní styl je možné rozdělit na více typů. Prvním typem je **pracovně orientovaný životní styl**. Pro tento styl je typické, že hlavním smyslem života je práce. Ta stojí v centru všeho dění. Volný čas je chápán pouze jako zbytková kategorie, doba k tělesnému odpočinku, zotavení a rekreaci organismu. Druhým typem životního stylu je **hedonistický životní styl**. Tento styl života je typický užíváním si vlastního volného času. Vyznačuje se evidentní tendencí přesunu životních zájmů do oblasti volného času, rodiny a soukromí. Třetím typem životního stylu je **životní styl celistvý**. Tento životní styl se snaží omezit oddělení dvou životních oblastí - práce a volného času. Usiluje o rovnováhu mezi prací a volným, cílem je prožít smysluplně obě oblasti života (Kraus & Poláčková, 2001, 154).

Životní styl a jeho **optimalizace** jsou důležitým pojmem v problematice volného času. „Optimalizace životního stylu má vést nejen k relativně optimálnímu stavu, ale k pocitu optimální „pohody“. Za optimální stav je považován takový stav, který co nejdéle odpovídá objektivním předpokladům a možnostem, je nejpříznivější, udržuje organismus v rovnováze“ (Hodaň, 2007, 158). Neoptimálnější stav nastává, když je volný čas v rovnováze s pracovními povinnostmi jedince.

2.3.2 Vlastnosti a funkce volného času

Podle Čihovského (2002) se volnému času přisuzují následující vlastnosti:

- je svobodnou volbou,
- je nezainteresovaný, tzn., že nemá v podstatě žádný zjištěný, přesvědčovací, ideologický cíl,
- je hedonistické povahy, tzn. je vymezen kladně ve vztahu a potřebám jedince, uspokojuje osobní požadavky jedince.

Vážanský (2001) pokládá za pojetí funkce volného času:

- volný čas jako kompenzaci (zotavení, uvolnění, vyrovnání se s nedostatky, selháními),
- volný čas jako ventil (prostředek k odreagování, „vypuštění“ neprojevovaných obav, strachů a potlačených emocí),
- volný čas jako zotavení (relaxace, regenerace, předpoklad dobrého zdraví, návrat k pohodě člověka),
- volný čas jako spotřebu (konzum, prostředek k užívání věcí, produktů),
- volný čas jako redukci (ohraničení možností využívání volného času pracovními limity),
- volný čas jako výchovu (komunikace, sociální učení),
- volný čas jako kontrast (protiklad k práci).

Funkci volného času pro účastníky i realizátory můžeme nalézt ve dvou typech volného času, organizovaného a neorganizovaného.

Organizovaný volný čas má funkci pro dvě skupiny lidí. První skupinou jsou účastníci, tzn. převážně děti a mladiství. „Děti a mladí lidé si účastí na volnočasových aktivitách osvojují nový obsah a získávají novou sociální zkušenost“ (Hofbauer, 2004, 34). Organizovaný volný čas je velmi důležitý jak pro jedince z hlediska začlenění do sociální skupiny, tak i pro vedoucí. Ti jsou profesionálové, instruktoři, lektori, kteří vědí, jak přesně postupovat a chovat se k účastníkům. Účastníkům proto „...pomáhají, rozvíjejí jejich výchovu ve volném čase prostřednictvím volného času a k volnému času a touto svou výchovou a lidskou zkušeností se sami obohacují“ (Hofbauer, 2004, 34). Jde tedy o vzájemné sdílení a oboustranné vyměňování zážitků, doplňování a získávání zkušeností a informací mezi oběma skupinami.

Dle Hofbauera (2004) **neorganizované trávení volného času** má funkci hlavně v tom, že tam účastníci dělají opravdu to, co chtějí, co se jim líbí a co je naplňuje. Často je to velice spontánní a většinou se zde děti nenudí. Aktivita závisí na jejich vlastním názoru a vůli. Další význam spočívá v tom, že tato činnost je přístupna všem zájemcům, tedy i těm méně finančně zabezpečeným a je časově neomezená. Mezi další funkci neorganizované formy trávení volného času se řadí často rychlejší socializace, začlenění se do kolektivu. Děti se tu totiž pohybují výhradně mezi sebou, hru jim nenarušuje žádná vyšší autorita. „Příslušnost k takovéto skupině poskytuje zázemí a ochranu, kompenzuje jejich sociální a citovou deprivaci, vytváření sociálních vztahů a pocitu bezpečnosti má pro jejich členy někdy stejný

význam jako obsah činnosti“ (Hofbauer, 2004, 99). Tím, že se nachází pouze v kolektivu sobě rovných, začínají se navzájem poznávat, získávat nové zážitky, podle sympatií sdružovat a rozdělovat. Rychleji se také naučí zásady fair-play, protože když budou podvádět, nikdo víc si s nimi nebude chtít hrát. „Dobrovolná účast rozšiřuje prostor a možnosti života dítěte a mladého člověka, naplňuje ho novými zážitky a zkušenostmi, spojuje realizaci individuálních potřeb a zájmů s účastí na společné činnosti“ (Hofbauer, 2004, 98).

2.3.3 Historický vývoj a odlišná pojetí volného času

„Snaha postihnout rozmanitost a význam současného pojetí volného času předpokládá základní vědomosti o jeho historické dimenzi“ (Vážanský, 2001, 15).

„V historickém kontextu je to pojem velmi složitý a neustále se proměňující“ (Dohnal et al., 2009, 15). Volný čas v každé době pro člověka znamenal něco jiného.

Podle Čihovského (2002) ve Starém Řecku lidé považovali volný čas za míru lidského štěstí. Po práci rozjímali, filozofovali. Volný čas pro ně znamenal čtení veršů, setkávání se s přáteli, poslouchání hudby. Tento čas nazývali Staří Řekové jako „scholé“, které symbolizovalo diskuze, přemýšlení a úvahy. „Scholé znamenalo stav, kdy jste nemuseli plnit povinnosti“ (deLisle & Shivers, 1997, 191). Čihovský dále popisuje, že ve středověku volný čas poměrně dost souvisel s církví. Ta hlásila zcela odlišný postoj k volnému času, který se opíral o asketický způsob života, tedy zříkání se praktických zájmů kvůli pokroku v duševním životě. Volný čas tedy lidé trávili hlavně modlitbami, rozjímáním. Renesance naopak začíná oslavovat práci, jak duševní, tak i fyzickou. Práce je pro renesanci hlavní životní prioritou. Odpočinek je jen vedlejší činitel, aby člověk mohl dál efektivně pracovat. Naopak utopičtí myslitelé přišli s myšlenkou práce radostné. Podle nich člověk z radostné, veselé práce není tak unavený a stačí mu kratší odpočinek. Čihovský tvrdí, že „k objasnění problematiky volného času významně přispěl Karel Marx.... Volný čas chápe jako stálou součást rozvoje člověka, který se vzdělává.... Práci charakterizuje jako říši nutnosti, volný čas jako říši svobody“.

Čihovský (2002) uvádí, že v historii jsme se setkali s trojím pojetím volného času:

- Optimistické – je to pozitivní, hedónistické pojetí, které vidí ve volném čase smysl a cíl života. Volný čas uspokojuje jedince a stává se jeho životním stylem.
- Skeptické – v tomto pojetí se klade důraz na negativní stránky volného času, tzn. na nudu, nic nedělání, lenošení, sklouzávání k nepravostem.
- Realistické – zde se hodnotí realistické využití volného času a i způsob jeho možného zneužití.

„Zejména od poloviny šedesátých let vzrůstalo poznání, jak významnou oblastí života a výchovy dětí, mládeže a dospělých se stává volný čas“ (Hofbauer, 2004, 16). V této době se začala zkracovat pracovní doba, tzn., že byl zaveden pětidenní pracovní týden a vzrostl podíl účasti žáků středních a vysokých škol na volnočasových aktivitách. Terminologie této oblasti se podobně jako sám volný čas rychle proměňovala a zpřesňovala zvláště v druhé polovině 20. století. Začalo se objevovat označení aktivity volného času či zařízení volného času. V širším měřítku se začaly objevovat výrazy týkající se volného času jako z angličtiny *leisure activities of school children* = volnočasové aktivity žáků, *education for leisure* = výchova pro volný čas, *leisure time facilities* = zařízení volného času či z francouzštiny *préparation aux loisirs* = příprava na volný čas. Možnosti, dosah a význam volného času pro život a výchovu začal masově růst. Volnočasové aktivity se začaly analyzovat a využívat vznikajícími vědními obory zaměřující se na volný čas (Hofbauer, 2004).

V dnešní uspěchané době, která nebere ohled na odpočinek, relaxaci a odreagování, se toto téma začalo poměrně dost řešit. „Vývoj společnosti a nebývalý technický rozvoj v posledním desetiletí zapříčinily mezi jinými i změny v hodnotové soustavě obyvatelstva“ (Čech, 2002, 96). Pro dnešní společnost jsou důležité hlavně finance, práce a právě čas. Když už má někdo čas, věnuje ho většinou tomu, aby se odreagoval, potěšil a pobavil a to pokud možno za co nejméně peněz. „Hledání blaha, potěšení a radosti je jedním z charakteristických rysů volného času v dnešní společnosti“ (Čihovský, 2002, 9). Mnoho lidí proto volný čas tráví pasivně u mediálních přijímačů, které ho nestojí tolik peněz a hlavně námahy. Vlivem moderních informačních technologií, které působí na spotřebitele, se tento trend trávení volného času dostává do popředí. Podle Dohnala (2002, 119) volný čas „...v současné době, éře 21. století můžeme chápat jako problém na straně jedné, ale jako fenomén na straně druhé“. Mnoho lidí volný čas po práci či po škole opravdu má, nicméně přestože by ho „...mohli a případně i chtěli účelně využívat, v jeho nabídkách ani možnostech vlastní účasti se však neumějí orientovat“ (Hofbauer, 2004, 44). Na druhou stranu stoupá počet lidí, kteří se začínají zajímat o aktivní styl života a to nejen ve volném čase.

Za přáním po aktivní a tvořivé formě volného času se však částečně skrývá i špatné svědomí, možná i vědomí vykonaného „mála“ pro vlastní rozšíření obzoru (četba knih, vzdělávání, cestování, apod.), pro své zdraví (pěstování turistiky, sportu, procházky) nebo pro svou rodinu (Vážanský, 1992, 15).

„Volný čas není pouhým průvodním jevem života, ale může se stát jeho aktivizujícím činitelem“ (Hofbauer, 2004, 11). Proto i mnoho společností začíná poměrně často vyhledávat tzv. teambuildingové, teamspiritové a fun akce. Tyto akce jsou účinnou formou vzdělávání

zaměstnanců. Slouží k rozvoji aktivního a sociálního života ve firmě, k motivaci, větší produktivitě a ke zvyšování týmového potenciálu zaměstnanců.

V budoucnosti se očekává razantní zesílení rozpolcenosti vztahu zvenčí určené pracovní činnosti a svobodného volného času. Prostor pro objevování pravých kvalit života a možnosti seberealizace a uspokojování potřeb se trvale přesune do sféry volného času, která se postupně rozšíří v centru životní orientace lidí (Vážanský, 2001, 31).

Volný čas zastává v každé době jinou hodnotu, znamená pro lidi něco jiného. Proto „jak bychom mohli očekávat, historický vývoj, který vyústil do tohoto změněného pojetí, je obtížné sledovat, a téměř nemožné obnovit v detailu“ (Pieper, 1998, 7).

2.3.4 Činnosti a jejich význam ve volném čase

„Zájmy ve volném čase zpravidla vypovídají nejen o kognitivní, ale i o emocionální sféře osobnosti“ (Vážanský, 2001, 36). „Hodnotná zájmová činnost by proto měla být trvalou součástí života dětí. Vyplňuje jako jedna z nejpřitažlivějších činností jejich volný čas a současně je významným prostředkem výchovy všestranně a harmonicky rozvinuté osobnosti“ (Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková, & Pavlíková, 1999, 103).

Pávková et al. (2008) rozděluje činnosti ve volném čase na několik druhů:

- **Rekreační a odpočinkové činnosti**

Odpočinkové činnosti jsou velmi klidné, pohybově i psychicky nenáročné. Rekreační činnosti mají naopak charakter vydatné pohybové aktivity nejlépe na čerstvém vzduchu. Mezi konkrétní odpočinkové činnosti můžeme zařadit např. klid na lůžku, koberci, relaxační cvičení, klidné hry (např. stolní společenské hry), vyprávění vlastních zážitků, poslech hudby, příběhů či četba. Mezi konkrétní rekreační činnosti řadíme vyrovnávací cvičení, uvolňovací cviky, zdravotní a kondiční gymnastika, pohybové hry na hřišti, v zahradě, parku, ve volné přírodě, rekreační provozování sportovních her, vycházky spojené s tělovýchovnou, přírodovědnou, společenskovední, esteticko-výchovnou a hudebně-pohybovou činností apod. Význam odpočinkových i rekreačních činností tkví v odstraňování psychické a fyzické únavy a kompenzaci jednostranného přetěžování žáků ve škole. Odpočinkové i rekreační činnosti mohou být organizované hromadně, nebo mohou mít charakter spontánní aktivity podle individuálních potřeb jedinců.

- **Společenskovední činnosti**

Do této skupiny řadíme činnosti, které se vedou jak k poznání aktuálního společenského dění, tak i některých historických souvislostí. Mezi konkrétní společenskovední činnosti můžeme zařadit individuální sběratelství, seznamování s významnými objekty, historickými a památnými místy. Dále sledování politických a společenských událostí u nás i ve světě, setkávání a společenské akce dětí z jiných měst, zájmové studium cizích jazyků, seznamování s filozofickými a náboženskými směry či publicistika. Významem společenskovedních činností je možnost rozvoje činností individuálního charakteru (např. sběratelství) a zároveň nenásilné získávání poznatků z ostatních oborů lidské činnosti.

- **Pracovně-technické činnosti**

Tato skupina obsahuje činnosti, které napomáhají účastníkům zdokonalovat se v manuálních dovednostech a obohacovat své znalosti o nové technické poznatky, které mohou následně využít v praxi. Mezi konkrétní činnosti patří práce s různými materiály, se stavebnicemi, konstruktivní práce, montážní a demontážní činnosti a modelářské práce. Dále elektronika, výpočetní technika, příprava pokrmů či činnosti související s dopravní výchovou. Význam těchto činností tkví v podporování přirozené touhy dětí po aktivním uplatnění v oblasti techniky, rozvíjení jejich technického myšlení, představivosti a zvyšování zájmu o tvořivou práci. Rovněž seznamují žáky s nejnovějšími poznatky z oblastí kybernetiky, elektrotechniky, výpočetní techniky, čímž mohou přispět i k profesní orientaci žáků.

- **Přírodovědné činnosti**

Tyto aktivity zahrnují činnosti, které vedou k prohlubování vědomostí o dění v přírodě, pěstují vztah dítěte k její ochraně a rozvíjejí zájem o pěstitelství a chovatelství. Děti jsou zde schopny osvojit si poznatky o živočiších, rostlinách, neživé přírodě a rovněž i některé dovednosti v péči o ně. V pozdějším věku se tyto aktivity mohou více specializovat např. včelařství, rybářství, pěstitelství. V těchto speciálnějších aktivitách si děti osvojují i praktické pracovní dovednosti. Do přírodovědné činnosti můžeme konkrétně zahrnout pozorování přírodních objektů živé i neživé přírody (rostliny, živočichové, horniny a nerosty, zkameněliny, přírodní útvary), pěstitelské práce – pěstování rostlin, práce na zahradě, chovatelství, činnosti zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí. Dále sem spadá práce s odbornou a populárně-naučnou literaturou, pokusnictví, vedení přírodovědné dokumentace, spolupráce s přírodovědnými institucemi, specializované přírodovědné činnosti

(včelařství, rybářství, myslivost) aj. Význam těchto činností tkví v myšlence vést děti ke vztahu ke všemu živému a k vytváření správných postojů k životním hodnotám.

- **Esteticko-výchovné činnosti**

Tyto činnosti jsou zaměřeny na rozvoj výtvarného, hudebního, literárního, dramatického a hudebně-pohybového projevu. Tyto aktivity působí na rozvoj tvořivosti a fantazie dítěte. Mezi *činnosti výtvarné* patří například využívání různých druhů výtvarných technik, technik spojených s experimentováním (modelování, hry s barvou), poznávání a chápání výtvarného umění (návštěvy galerií, výstav, vernisáží) či práce s literaturou a aplikace výtvarných technik na životní prostředí (stolování, kultura těla a oblékání). Mezi *hudební činnosti* zařazujeme sborový a sólový zpěv, hudebně-pohybové a taneční hry, tanec, pohybovou improvizaci při hudbě, hry na hudební nástroje, poslech hudby spojený s návštěvou koncertů a vystupováním či zacházení se zvukovou technikou a získávání poznatků o hudebních umělcích a jejich dílech. Do třetí skupiny *literárně-dramatické zájmové činnosti* spadá četba, reprodukční činnosti (přednes, vypravování, dramatizace), nejrozličnější dramatické hry, cvičení a improvizace zaměřená na rozvoj poznávacích procesů, komunikačních dovedností a sociálních vztahů. Do této skupiny řadíme i činnosti zabývající se tvořivou literární a dramatickou tvorbou či návštěvy kulturních představení (kino, divadlo, besedy s umělci) aj. Význam těchto činností je, že formují vztahy dětí k přírodě, společnosti a jejím materiálním a kulturním hodnotám.

- **Tělovýchovné, sportovní a turistické činnosti**

Mezi tyto činnosti spadají nejrozličnější pohybové sporty, netradiční a sportovní hry. Velký důraz je kladen na aktivity probíhající v přírodě. Tomuto požadavku velmi dobře vyhovuje turistika. Ta totiž poskytuje mnoho možností k plnění specifických úkolů, a to i výchovného rázu. Některé tyto činnosti se mohou úspěšně vykonávat pouze ve spolupráci se zájmovými a sportovními organizacemi, občasnými sdruženími apod. Konkrétně se do této skupiny činností řadí kondiční cvičení s náčiním a bez náčiní, průpravná a zdravotní cvičení, rytmická gymnastika a tanec, akrobacie, atletika, sportovní hry (kolektivní, individuální), sezónní sporty a zábavy (plavání, bruslení, lyžování, horolezectví, hry ve vodě, pouštění draků apod.). Spadají sem i další aktivity jako pěší a vodní turistika, branné sporty, netradiční hry či návštěvy a sledování sportovních soutěží. Význam těchto činností tkví v rozvoji fyzické zdatnosti a psychické odolnosti jedince. Rovněž i v rozvoji pohybové všestrannosti, jelikož se

dítě setkává s různými druhy pohybu a také v rozvoji socializačním, začlenění se do kolektivu, jelikož při pohybové činnosti se setkáváme s obrovským spektrem nových lidí.

2.3.5 Instituce pro trávení volného času

„Zpočátku se volnému času dětí a mládeže věnovaly tradiční instituce, rodina a škola, postupně však vznikala zařízení věnující se (také nebo výhradně) jejich volnému času“ (Pávková et al., 2008, 74). Instituce pro volný čas většinou najdeme v každém větším městě. Podle Pávkové et al., mezi hlavní typy zařízení pro trávení volného času v místě bydliště patří:

- zařízení klubového typu (klubovny, kluby dětí a mládeže),
- střediska volného času, mládeže a kultury (obdobu našich místních domů dětí a mládeže),
- obecní nebo kulturní střediska,
- místní sportovní zařízení.

Jsou to zařízení, která zprostředkovávají pro děti a mládež organizovanou činnost ve volném čase. Pod tato zařízení spadá mnoho kroužků a oddílů z řad výtvarných, dramatických, hudebních, sportovních, relaxačních aj. V současnosti jsou tato zařízení velmi žádaná, jejich nesporné výhody jsou „...frekvence, obsahová všestrannost, praktický dosah a perspektivní význam“ (Hofbauer, 2004, 51).

2.3.6.1 Zařízení pro trávení volného času v Trutnově

Mezi zařízení pro trávení volného času v Trutnově se řadí mnoho organizací, uvedu proto jen ty největší a nejvýznamnější.

- **Občanské sdružení Klíč**

Občanské sdružení Klíč se zaměřuje především na práci s dětmi a mládeží. Jedná se především o děti s různými problémy – lehké mozkové dysfunkce, poruchami chování, disharmonickým vývojem osobnosti, počínající delikvencí a možností vzniku drogové závislosti. Pozornost je věnována i dětem týraným a zneužívaným. Členy občanského sdružení jsou dospělé osoby profesně zaměřené na práci s dětmi. Mezi aktivity tohoto sdružení patří týdenní terapeutické skupiny, volnočasové aktivity (jednodenní výlety a expedice), víkendové pobyty, letní dětský tábor, primární prevence (besedy a přednášky věnované problematice rasismu, závislosti, šikany, trestné činnosti aj. (<http://www.osklic.cz/nase-aktivity/>).

- **Shelter – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež**

Shelter je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, jeden z programů RIAPSu (regionální institut ambulantních psychosociálních služeb) Trutnov. Cílem této organizace je preventivně působit a zamezovat sociálně patologickému chování mládeže. Pracovníci se snaží děti a mládež zabavit a ukázat jim alternativy trávení volného času, aby se zbytečně netoulaly po ulicích apod. Pracovníci poskytují jak sociální poradenství, pomoc v krizi, tak i prostor pro vlastní zájmy dětí. Debatují s nimi na témata obecná i osobní. Nabízí dětem a mládeži pomoc při kontaktu s institucemi a poskytují kontakty na navazující služby. To vše neformální cestou při běžných činnostech u hraní deskových her, stolního fotbalu, pití čaje, na výtvarných dílnách nebo při outdoorových aktivitách. Pracují zde vysokoškolsky vzdělaní sociální pracovníci a profesionálně specializující se na danou oblast (<http://www.riaps.cz/shelter/o-nas.html>).

- **Středisko volného času, Trutnov**

Toto zařízení je příspěvkovou organizací Města Trutnova nacházející se v budově ZŠ R. Frimla. Hlavním cílem a posláním organizace je naplňovat volný čas účastníků zájmovým vzděláváním ve více oblastech. Zaměřuje se na pravidelnou výchovnou a vzdělávací činnost v zájmových útvarech, dále na příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost. Pořádá příměstské a pobytové tábory, jak všeobecné, tak s odborným zaměřením. Středisko se účastní také přehlídek a soutěží, poskytuje zázemí pro setkávání sdružení a spolků věnujících se dětem a mládeži. Do zájmové činnosti tohoto střediska konkrétně spadají činnosti rukodělné, technické, hudební a taneční, sportovní a outdoorové. Středisko disponuje také zážitkovými kurzy, klubem instruktorů a půjčovnou pro volný čas (<http://www.svctrutnov.cz/>).

- **Tělovýchovná jednota Lokomotiva Trutnov, o. s.**

TJ LOKOMOTIVA Trutnov je občanským sdružením, které zastřešuje většinu sportovních oddílů v Trutnově a zároveň je provozovatelem sportovních zařízení města (Sportovní centrum Sokolovna, fotbalový a atletický stadion, tenisový areál, kuželna, bike park, plavecký bazén, zimní stadion, letní koupaliště a Sportovní areál Na Nivách). Sdružení zahrnuje tanečně pohybové, vytrvalostní, bojové a ostatní sportovní oddíly. Pracovníky jsou školení trenéři, cvičitelé a odborníci na daný obor. Hlavním cílem je podpora a zájem

o aktivní sportování dětí a mládeže spolu s péčí o již zmíněná sportovní zařízení města (<http://www.lokotrutnov.cz/>).

- **Základní umělecká škola Trutnov**

Je příspěvkovou organizací Města Trutnova. Základní umělecká škola Trutnov je největší školou svého druhu v trutnovském okrese, s nejširším výběrem studijních oborů (hudební, výtvarný, taneční i literárně-dramatický). V nabídce školy je také studium pro dospělé a rozšířená výuka pro žáky, kteří se hlásí na vyšší stupně uměleckých škol. Tato škola disponuje dobrou materiálovou vybaveností. Je zde možno využít koncertní klavíry, dostatek menších hudebních nástrojů na zapůjčení domů, taneční obor má jeden z nejlepších baletních sálů v kraji a výtvarníci mají k dispozici profesionální tiskařský lis nebo keramickou pec. Divadelní oddělení má možnost zkoušet v dobře vybaveném divadélku (<http://www.zustrutnov.cz/oskole.aspx>).

„Shrneme-li všechny poznatky o volném čase, dojdeme k závěru, že jeho efektivní využívání by mělo být nezbytnou součástí moderní společnosti a života každého jedince, především dětí“ (Čech, 2002, 97).

3 CÍLE

Cílem práce je zanalyzovat trávení volného času dětí staršího školního věku, žáků 6. a 7. tříd v Trutnově. Zjistit zda tráví svůj volný čas převážně aktivně nebo pasivně.

3.1 Dílčí cíle

- 1) Zjistit jakým způsobem respondenti tráví svůj volný čas.
- 2) Zjistit jakou funkci by pro ně měl jejich volný čas splňovat.
- 3) Zjistit zda využívají organizovanou nebo spíše neorganizovanou formu činností ve volném čase.
- 4) Poznat kde a s kým volný čas nejraději tráví.
- 5) Zjistit zda jsou spokojeni s tím, jak tráví svůj volný čas.
- 6) Objevit, pomocí připomínek a názorů, co by respondenti chtěli z hlediska volného času v Trutnově změnit, popřípadě co jim zde chybí.

3.2. Výzkumné otázky

Po stanovení výzkumných cílů jsem si stanovila i jednotlivé výzkumné otázky.

1. Tráví respondenti volný čas převážně u mediálních přijímačů (počítač, televize)?
2. Je pro respondenty hlavní funkcí volného času zábava?
3. Navštěvují respondenti převážně zájmové a jiné kroužky v Trutnově?
4. Jsou spokojeni s nabídkou zájmových a jiných činností v Trutnově?
5. Tráví svůj volný čas raději s kamarády nebo sami doma?
6. Zažívají respondenti nudu?

4 METODIKA

„V širším slova smyslu, výzkum týkající se volného času poukazuje na systematické činnosti zaměřené na pochopení, jak a proč se lidé účastní zejména volnočasových aktivit“ (Jenkins & Pigram, 2003, 283).

Svůj výzkum pro bakalářskou práci jsem realizovala ve městě Trutnov na základních školách a na všeobecném gymnáziu. Výběr vzorku byl záměrný. Vše záviselo na ochotě škol se výzkumu účastnit. Použila jsem metodu, která se pro mou práci hodila nejvhodněji, tedy kvantitativní dotazník. V následujících kapitolách popíši, jak jsem výzkum realizovala a prováděla sběr dat, s jakým výzkumným souborem jsem pracovala a proč jsem si vybrala metodu kvantitativního dotazníku.

4.1 Realizace výzkumu a sběr dat

Důležité pro realizaci výzkumu je „...promyšlená organizace a plánování“ (Gavora, 2000, 13). Musela jsem proto nejdříve najít metodu, která bude nejvýhodnější pro můj výzkum. Vybrala jsem si kvantitativní dotazník. Po konzultaci se svým vedoucím práce, který mi poradil najít již standardizovaný dotazník, jsem nakonec vyhovující, již hotový dotazník našla. Jedná se o dotazník z již obhájené bakalářské práce Petry Vítkové: Volný čas a jeho způsoby trávení u dětí staršího školního věku. Tato práce byla obhájena za A, tudíž předpokládám, že tento dotazník byl více než dostačující. Jakmile jsem měla dotazník, ihned jsem začala kontaktovat jednotlivé školy pomocí emailu. Všechny školy mi odpověděly. Většina škol reagovala pozitivně, pouze jedna negativně, že si nepřeje, abych zde prováděla výzkum. Vytisknuté dotazníky jsem roznesla v obálkách do škol na předem sjednaný termín. V každé ze škol jsem se osobně domluvila na formě předání dotazníků žákům. Dotazníky se týkaly žáků šestých a sedmých tříd. Vše jsem vysvětlila třídním učitelům a ti posléze s žáky dotazníky vyplnili. Z každé třídy vyplňovalo dotazníky zhruba dvacet žáků. Celkem se mi tedy vrátilo 396 vyplněných dotazníků. Většina škol projevila zájem o výsledky výzkumu.

4.1.1 Dotazník

Dotazník „...je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.... Je nejfrekventovanější metodou zjišťování úkolů.... Tato frekventovanost je často dána (zdánlivě) lehkou konstrukcí dotazníku“ (Gavora, 2000, 99). Metodu kvantitativního dotazníku jsem si vybrala, protože má nesporné výhody. Mezi výhody se řadí úspora času,

relativně nízké náklady, jednoduchost, pokrytí velkého počtu respondentů, nenáročnost z hlediska počtu výzkumníků a přesvědčivá anonymita dotazníku, díky níž se respondenti nebojí napsat pravdu. „Můžeme jím získat velké množství informací, při malé investici času“ (Gavora, 2000, 99). Nicméně i dotazník může mít jisté nevýhody. Nevýhodou může být, že lidé často píšou něco jiného a něco jiného dělají. Velice důležitou věcí v dotazníku je formulace otázek. Otázky musí být jednoduché, přiměřeně dlouhé, jednoznačně pochopitelné a nepřilíš osobního či důvěrného charakteru, aby byl respondent ochoten odpovídat (Gavora, 2000).

Dotazník obsahoval 17 otázek (příloha č. 1). Můžeme v něm najít více typů otázek. „Základní dělení otázek v dotazníku je podle stupně otevřenosti. Rozlišují se otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené.... Uzavřená otázka je taková, která nabízí hotové alternativní odpovědi. Úlohou respondenta je zaznačit (podtrhnout, zakroužkovat) vhodnou odpověď“ (Gavora, 2000, 102). V dotazníku se **uzavřené otázky** tolik nevyskytují, můžeme je najít pouze ve dvou otázkách. Konkrétně v otázce č. 7, což je otázka **výběrová** (možno vybrat pouze jednu odpověď) a v otázce č. 10, která je tzv. **výčtovou** (můžete zakroužkovat více možností odpovědí). Daleko častěji jsou v dotazníku použity **otázky polouzavřené**. Těch je tu celkem deset. Tyto otázky nabízí alternativní odpověď a poté ještě žádají vysvětlení v podobě otevřené otázky např. *Navštěvuješ ve svém volném čase nějaké kroužky? a) ano- uveď... b) ne*. Polouzavřená otázka v mém dotazníku může vedle pevných odpovědí poskytnout i otevřenou možnost např. *Kde nejraději trávíš svůj volný čas? a) doma b) na kroužku c) venku d) jiné-uveď...* . **Otevřené otázky** v dotazníku najdeme pouze dvě. Tyto otázky dávají respondentům poměrně dost velkou volnost u odpovědi. Výhodou je, že neomezují respondenta a jsou obvykle zdrojem nových, neznámých a cenných údajů. Nevýhodou bezesporu je, že se odpovědi obtížněji zpracovávají. V dotazníku můžeme najít také **škálované otázky** tzn. otázku, která poskytuje odstupňované hodnocení jevu např. *Kolik volného času máš každý den? a) asi půl hodiny b) asi jednu hodinu c) asi dvě hodiny d) asi tři a více hodin*. Můžeme tu nalézt i **otázky demografické**, týkající se výhradně respondenta. To jsou první tři otázky dotazující se na věk, pohlaví a ročník. Zbýlé otázky se týkají výhradně tématu volného času (Gavora, 2000).

Dotazník jsem převzala v přesném znění. Úpravy jsem udělala jen u otázek č. 4 a č. 5, kde jsem otázky poupravila o možnosti. Tyto otázky totiž byly původně otevřené, což mi nevyhovovalo. Poté jsem provedla úpravu i v otázce č. 12, kde jsem upravila výčet zájmových kroužků dle možností města Trutnova. Realizované dotazníkové šetření probíhalo v tištěné formě, kdy byly dotazníky rozdány jednotlivým respondentům a anonymně odevzdány zpět do obálek. Zpětná vazba učitelů, kterou mi předali od žáků, byla, že všem otázkám bez

problému porozuměli. Jediný problém měli žáci s otázkou č. 7: *Kolik volného času máš každý den?* Respondenti nevěděli, zda je tu jako volný čas myšlen čas, který zbude po škole i s tréninky a návštěvou kroužků nebo čas, který mají úplně volný, po škole, po kroužcích atd. Byla myšlena druhá varianta, tedy čas, který mají úplně volný, jen pro sebe, což jim učitelé správně vysvětlili.

4.2 Výzkumný soubor

Můj výzkumný vzorek tvořily děti staršího školního věku, tzv. období pubescence, tedy žáci 6. – 7. tříd v Trutnově. Výzkum jsem prováděla na pěti základních školách (ZŠ Rudolfa Frimla, ZŠ V Domcích, ZŠ Kapitána Jaroše, ZŠ Náchodská a ZŠ Mládežnická) a na jednom Všeobecném Gymnáziu v Trutnově.

Výběr vzorku byl záměrný. „Záměrný výběr se určuje na základě relevantních znaků, tj. těch znaků základního souboru, které jsou důležité pro dané zkoumání“ (Gavora, 2000, 64). Tento vzorek byl vybrán, jelikož cílem výzkumu bylo získat údaje od všech žáků 6. a 7. tříd v Trutnově. Celkem tedy dotazník vyplnilo 396 žáků. Návratnost dotazníku byla 100%, jelikož žáci vyplňovali dotazníky s učiteli v hodině a následně jim je vyplněné vrátili zpět do obálek.

5 VÝSLEDKY

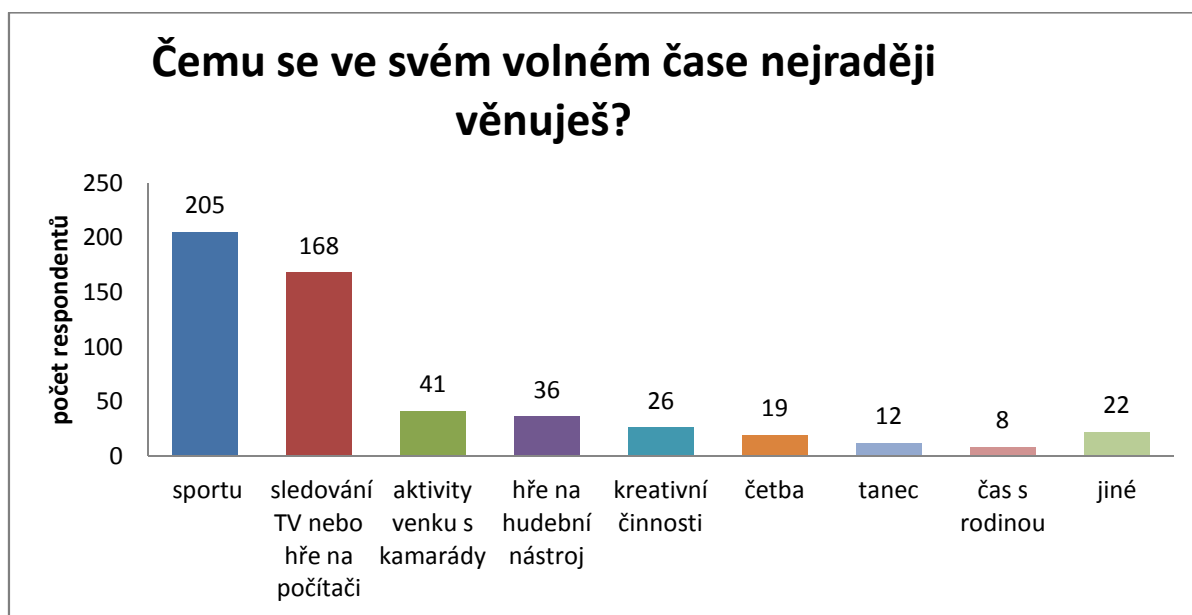
Zpracování výsledků probíhalo z vyplněných dotazníků. Data bylo zapotřebí utřídit, což jsem dělala pomocí tzv. čárkovací metody. Získané údaje počtu respondentů jsem následně rovněž převedla na procenta a znázornila je formou sloupcového grafu či tabulky. Formu znázornění jsem volila podle množství získaných údajů s přihlédnutím k co největší názornosti.

5.1 Grafické znázornění výsledků

Tabulka 1. Charakteristika respondentů

Pohlaví:	ženy	187	47 %
	muži	209	53 %
	celkem	396	100 %

Celkový počet respondentů byl 396. Celkem se zúčastnilo 187 žen, což je 47 % z celkového počtu respondentů a 209 mužů, tj. 53 % z účastníků výzkumu. Věk respondentů se pohyboval od jedenácti do třinácti let, jednalo se o žáky šestých a sedmých tříd základních škol a primy a sekundy gymnázia. Průzkumu se tedy účastnilo pět škol základních a jedno Všeobecné Gymnázium v Trutnově.

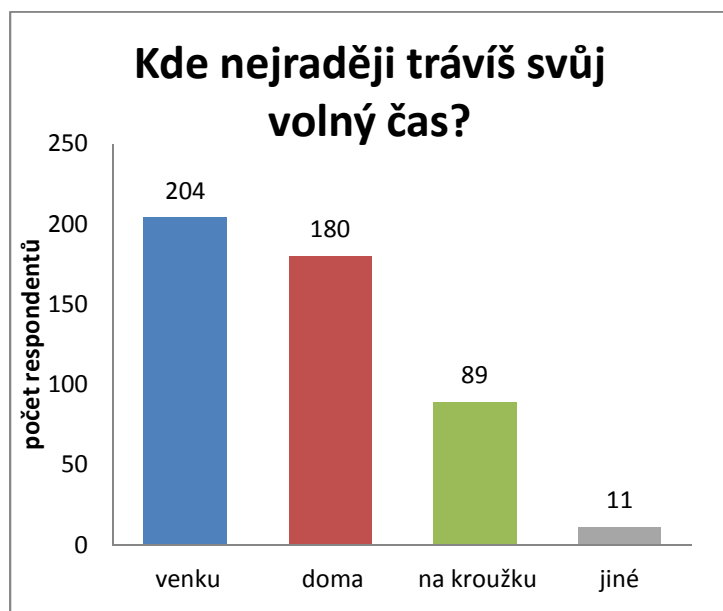

Obrázek 1. Volnočasové aktivity

Z grafu můžeme vyčíst, že mezi čtyři nejoblíbenější činnosti, kterým se respondenti ve svém volném čase věnují, patří sport (38 % dotázaných), hned po tom respondenti uvedli pasivní sledování televize či hry na počítači (31 %). 8 % účastníků výzkumu je nejraději venku s kamarády a 7 % dotázaných nejraději hraje na hudební nástroj. Mezi další nejoblíbenější činnosti, kterým se děti věnují ve volném čase, patří činnosti kreativní (5 % respondentů), četba (4 %), tanec (2 %) či čas strávený s rodinou (1 % dětí). Do kolonky jiné (4 %), jsem zařadila ostatní činnosti, pro které hlasovalo méně dětí. Pro větší přehlednost uvádím tabulku aktivit zahrnutých v označení jiné.

Tabulka 2. Volnočasové aktivity-jiné

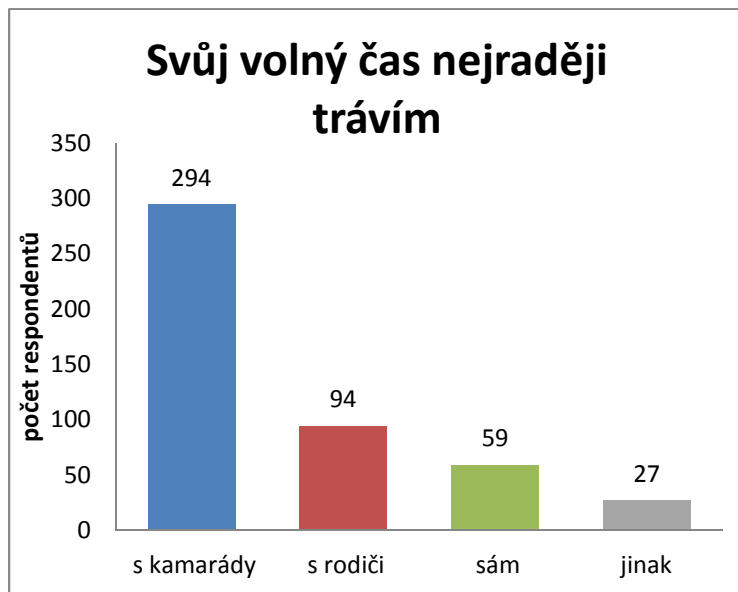
	počet žáků
jsem se svým zvířetem	5
hraní her	4
poslech hudby	3
učení	3
studování zvířat a přírody v terénu	3
spánek	2
rybaření	2

Obrázek 2. Prostředí pro volný čas

Jak je očividné, většina respondentů nejraději tráví volný čas venku, to uvedlo 42 % dotázaných. Druhou nejčastější možností je trávení volného času doma (37 % dětí).

Zbytek účastníků výzkumu tráví volný čas buď na kroužku (18 %), nebo jinde (2 % dotázaných). Jako odpovědi jiné (2 %) uváděli respondenti nejčastěji, že tráví volný čas u kamaráda (7 dotazovaných), u prarodičů (3) a na chalupě (1 respondent).

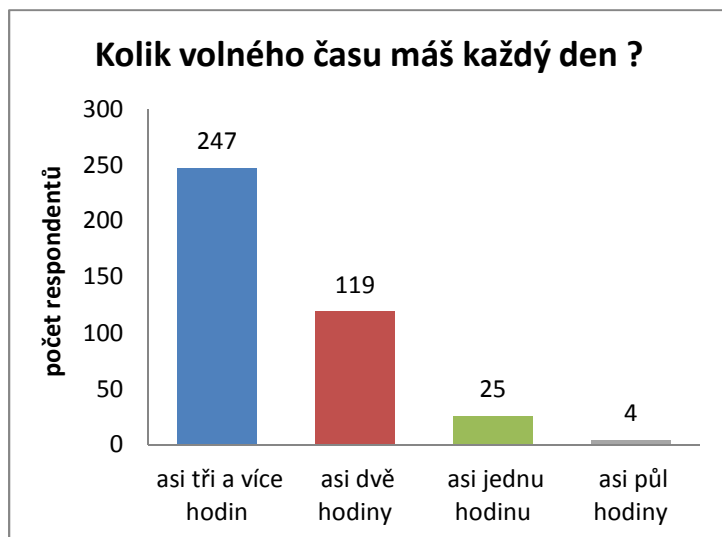

Obrázek 3. Společník na volný čas

Dle odpovědí účastníků výzkumu je patrné, že nejraději tráví svůj volný čas s kamarády (62 %), již podstatně menší část tráví volný čas nejraději s rodiči (20 %) a zbytek respondentů sám (12 %) nebo jinak (6 % dotázaných). Opět pro větší přehlednost aktivit označených v možnosti jiné uvádím tabulku.

Tabulka 3. Společník pro volný čas-jiné

jiné:	počet žáků
se sourozenci	12
se zvířetem	10
s přítelem/přítečkyní	4
s počítačem	1

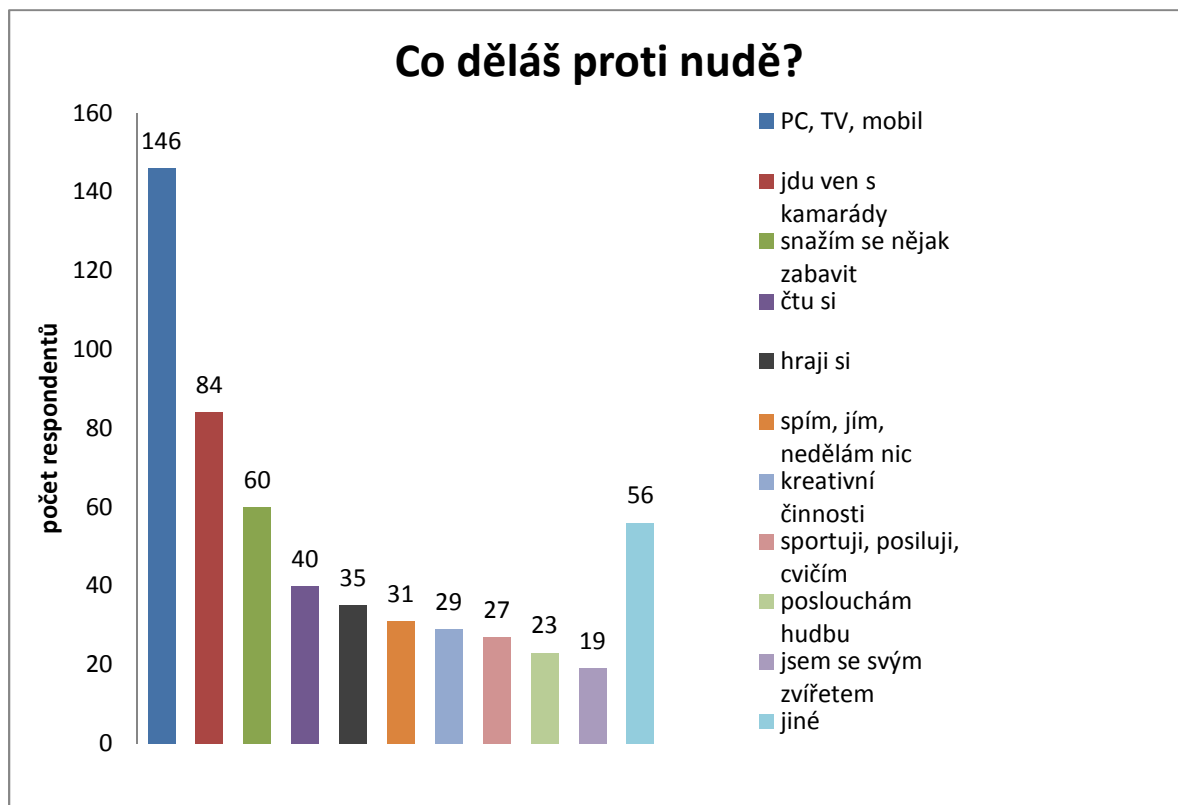
Obrázek 4. Množství volného času

Většina z dotazovaných respondentů (63 %) má denně asi tři a více hodin volného času, dvě hodiny volného času má 30 % dotazovaných. 6 % respondentů uvedlo, že má denně asi jednu hodinu volného času a asi půl hodiny volného času uvedlo 1 % respondentů.

Obrázek 5. Nuda ve volném čase

Z grafu a tabulky je zřejmé, že většina respondentů (53 %) zažívá nudu občas, 30 % respondentů jen velmi zřídka, 9 % dotazovaných žáků se nenudí nikdy a 7 % účastníků výzkumu se nudí každý den. 2 % respondentů odpověděli jinak a to, že zažívají nudu doma, ve škole, o víkendu nebo když nesmí na počítač.

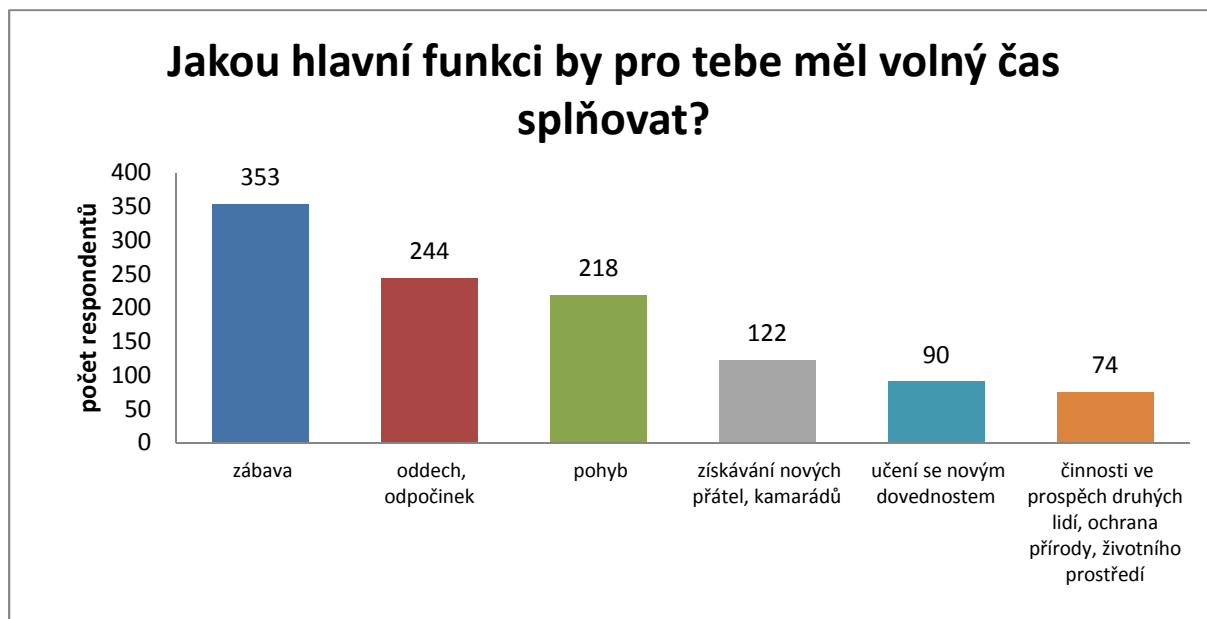

Obrázek 6. Činnosti proti nudě

Tato otázka byla otevřená, tzn., že respondenti zde mohli napsat svou vlastní odpověď. Nejoblíbenější činnost, kterou respondenti dělají proti nudě je hra na počítači, mobilním telefonu a sledování televize, což uvedlo 27 % dotázaných. 15 % respondentů zahání nudu tak, že chodí ven s kamarády, 11 % dětí se snaží nějakým způsobem zabavit. Jiní zahání nudu četbou (7 % respondentů), hrou (6 %), spánkem, nic neděláním (6 %), kreativní tvorbou (5 %), sportem (5 %), poslechem hudby (4 %) a se zvířetem jsou 3 % respondentů. Mezi možnosti jiné (10 %) jsem shrnula činnosti méně frekventované. Pro lepší orientaci uvádím opět tabulku.

Tabulka 4. Činnosti proti nudě-jiné

jiné:	počet žáků
hraji na hudební nástroj	13
zpívám si, tančím	13
nudu nezažívám	11
učím se	10
pomáhám v domácnosti	9

Obrázek 7. Funkce volného času

Jak je z grafu patrné, hlavní funkcí volného času je pro respondenty zábava (32%), poté oddech a odpočinek (22 % dotázaných) a pohyb (20 % respondentů). Pro 11 % účastníků je hlavní funkcí volného času získávání nových přátel, pro 8 % dotázaných učení se novým dovednostem a činnosti ve prospěch druhých lidí, ochranu přírody zvolilo 7 % dětí.

Nepravidelné nabídky aktivit ve volném čase využívá 78 % dotazovaných respondentů, 22 % respondentů tyto nabídky nevyužívá. Tato otázka byla polootevřená. Respondenti, kteří odpověděli kladně, museli dopsat, jakou nepravidelnou aktivitu ve svém volném čase navštěvují.

Tabulka 5. Nepravidelné nabídky aktivit

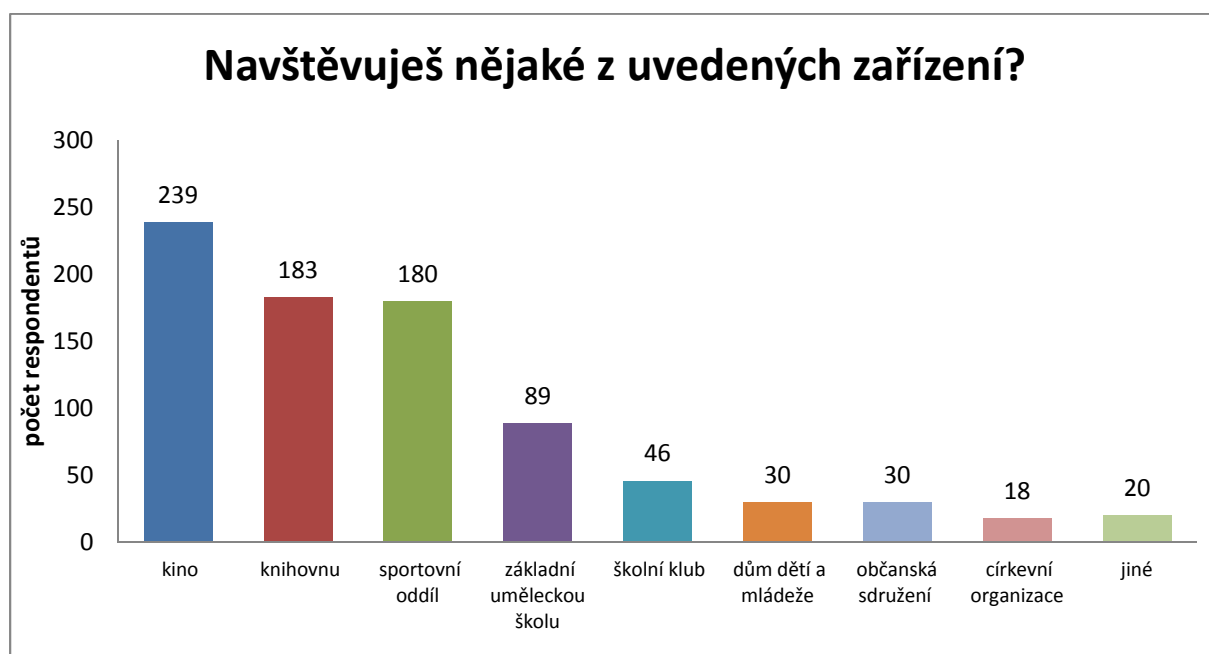
	počet žáků	počet v %
tábory	132	37 %
sportovní utkání, závody, turnaje	119	34 %
školní akce, výlety	44	12 %
soustředění	31	9 %
víkendové akce a výlety	11	3 %
jiné	17	5 %
celkem	354	100 %

Mezi nejvíce využívané nepravidelné nabídky patří tábory (37 % dotazovaných), sportovní utkání, závody (34 %), školní akce (12 %), soustředění (9 %), víkendové akce

(3 %) a jiné aktivity (5 % respondentů). Mezi aktivity označené jako jiné jsou opět zahrnuty odpovědi s menším počtem hlasů. Pro přehlednost znovu uvádím tabulku.

Tabulka 6. Nepravidelné nabídky aktivit-jiné

jiné:	počet žáků
koncert, vystoupení, výstavy	7
doučování	5
pobyt či výpomoc u příbuzných	3
workshopy	2

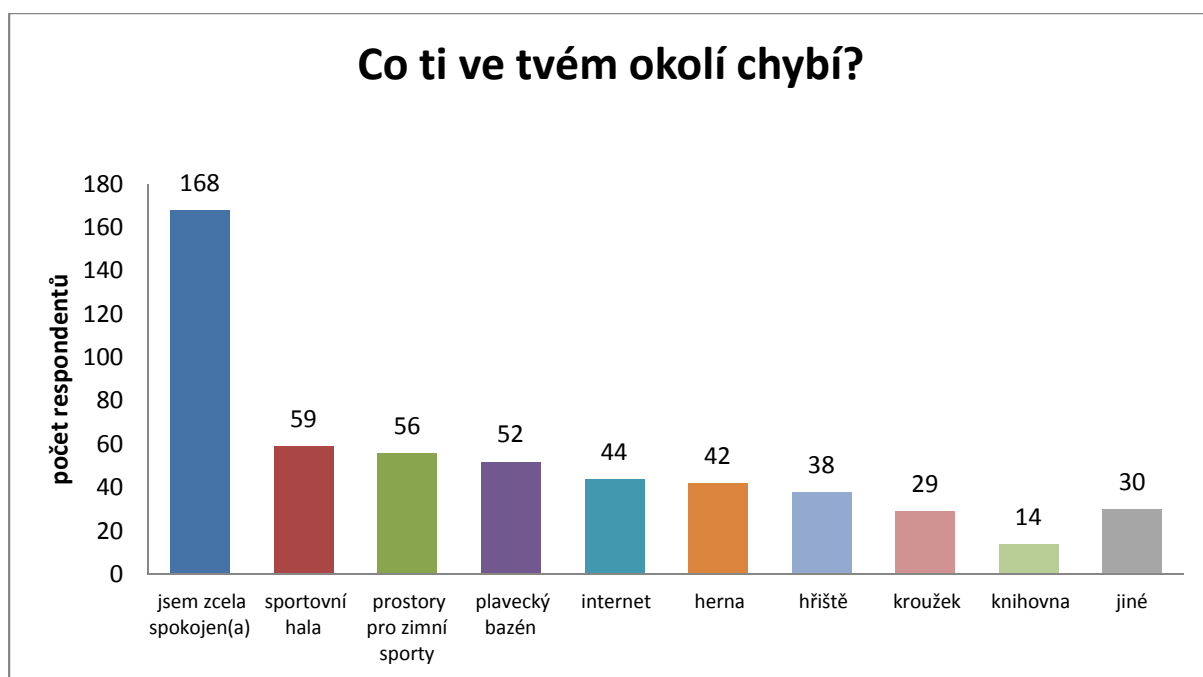

Obrázek 8. Návštěvnost zařízení

Z grafu je patrné, že největší návštěvnosti respondentů se těší kino (29 % dotazovaných), knihovna (22 %) a sportovní oddíl rovněž 22 % respondentů. 11 % účastníků výzkumu navštěvuje základní uměleckou školu, 6 % školní klub, 4 % respondentů dům dětí a mládeže, 4 % občanská sdružení, 2 % církevní organizace a 2 % respondentů označila organizace jiné. Pro lepší přehlednost aktivit označených jako jiné opět uvádím tabulku.

Tabulka 7. Návštěvnost zařízení-jiné

jiné:	počet žáků
žádné, nic	8
bazén, zimní stadion	3
divadlo UFFO	2
park	2
posilovna	2
taneční sál	1
hudebna	1
cvičební centrum pro zvířata	1

Obrázek 9. Volnočasové nedostatky

Většina dotázaných je s dostupností volnočasových zařízení zcela spokojena, což uvedlo 32 % respondentů. Ostatním respondentům v Trutnově chybí sportovní hala (11 % dotázaných), prostory pro zimní sporty (11 %), plavecký bazén (10 %), internet (8 %), herna (8 %), hřiště (7 %), kroužek (5 %) a knihovna (3 % dětí). Tato otázka byla opět polootevřená. Respondenti mohli v odpovědi jiné uvést, co konkrétně jim ve městě chybí. Pro větší přehlednost odpovědí, uvedu výsledky v tabulce.

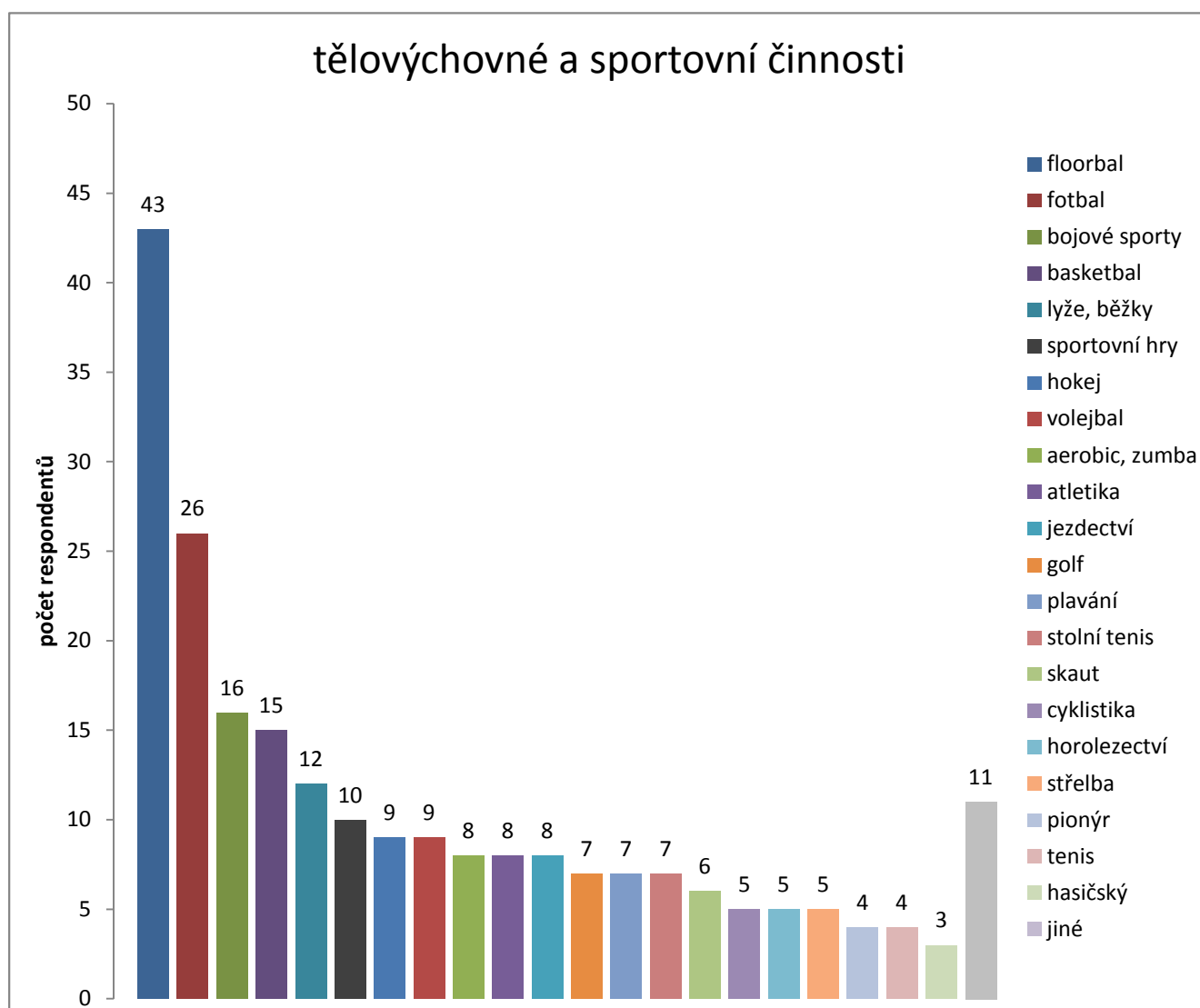
Tabulka 8. Volnočasové nedostatky-jiné

jiné:	počet žáků
bike, skate, inline, motocross park	8
aquapark	6
parky, rybníky	6
stadion pro koncerty	2
moře	2
cesty pro inline brusle	1
relaxační centra	1
posilovna	1
střelnice	1
vyhrazený kus prostoru pro airsoft	1
občerstvení, bufet u kroužků	1

Z výzkumu je jasné, že většina respondentů (84 %) pravidelně navštěvuje kroužky. 16 % dotázaných nenavštěvuje žádný kroužek. Tato otázka byla opět polootevřená, kdy v případě, že děti navštěvují kroužky, měly za úkol vypsát jaké. Kroužky, které respondenti vypsali, jsem rozdělila pro větší přehlednost do pěti kategorií. A to na tělovýchovné a sportovní činnosti (51 % respondentů), esteticko-výchovné činnosti (45 %), pracovní-technické činnosti (2 %), společenskovední činnosti (1 %) a přírodovědné činnosti (1 % dotázaných). Tyto činnosti jsem poté rozdělila více detailně, podle individuálních odpovědí respondentů.

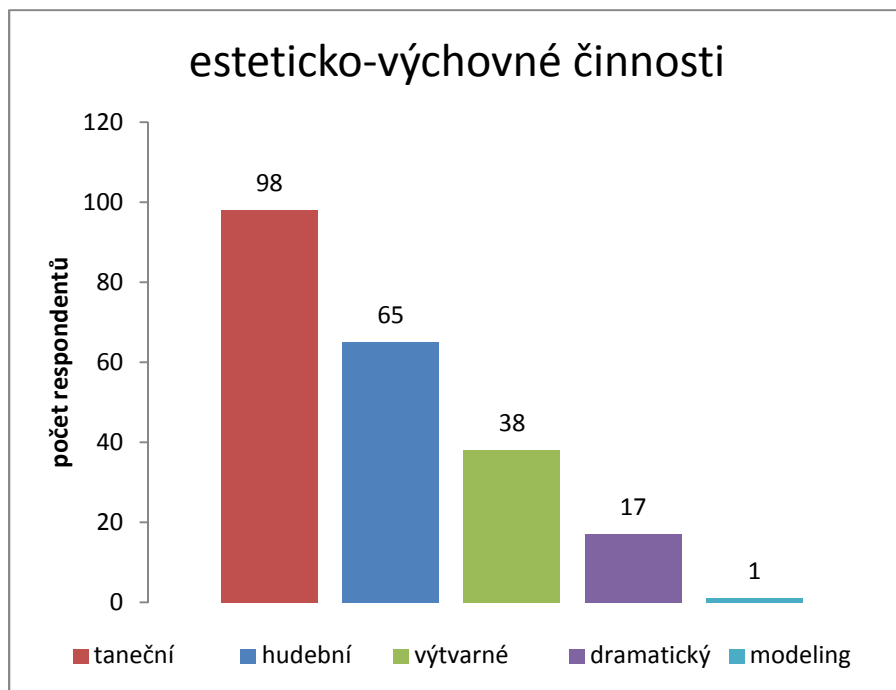
Tabulka 9. Druhy kroužků

	počet žáků	počet v %
tělovýchovné a sportovní činnosti	229	51 %
esteticko-výchovné činnosti	201	45 %
pracovní-technické činnosti	9	2 %
společenskovední činnosti	5	1 %
přírodovědné činnosti	4	1 %
celkem	448	100 %

Obrázek 10. Tělovýchovné a sportovní činnosti

Z grafu můžeme pozorovat, že nejnavštěvovanější **tělovýchovnou a sportovní činností** je florbal (43 respondentů). Dále respondenti nejvíce navštěvují fotbal (26 dotazovaných), bojové sporty (16), basketbal (15), lyže a běžky (12) a sportovní hry (10 dětí). Ostatní méně navštěvované aktivity je možno vyčíst z grafu.

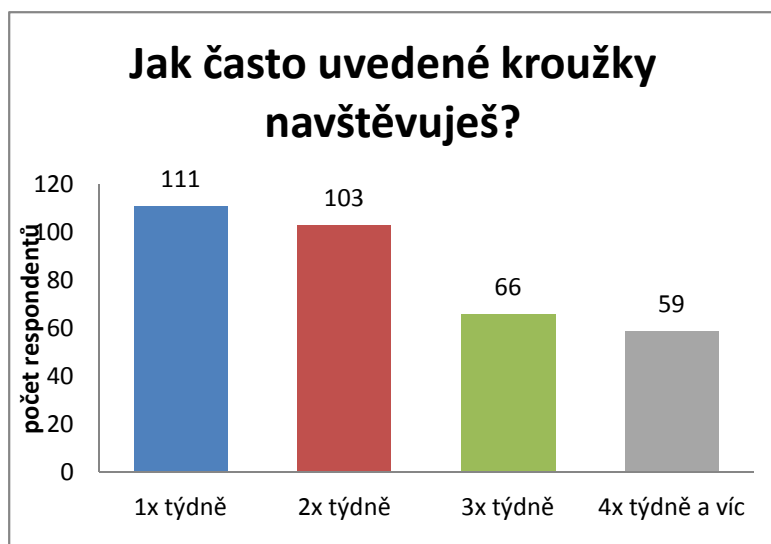
Obrázek 11. Esteticko-výchovné činnosti

Je jasné, že mezi nejnavštěvovanější **esteticko-výchovné činnosti** patří činnosti taneční (98 respondentů). Jako konkrétní taneční činnosti uváděli respondenti nejvíce step, mažoretky, break dance a rock'n'roll. Druhou nejnavštěvovanější esteticko-výchovnou činností jsou činnosti hudební (65 dotázaných). Zde mezi nejvíce navštěvované patřila kytara a klavír. Výtvarné činnosti navštěvuje 38 dotazovaných. Dramatický kroužek 17 respondentů a modeling 1 respondent.

Pracovně technické činnosti navštěvuje 9 respondentů, z čehož 6 respondentů dochází do počítačového kroužku a 3 respondenti do kroužku modelářského.

Do kroužků **společensko-vědních činností** dochází 5 respondentů, z toho 3 navštěvují náboženství, 1 čtenářský kroužek a 1 respondent kroužek jazykový.

Přírodovědné činnosti navštěvují 4 respondenti, kteří dochází do rybářského kroužku (3 dotázaní) a chovatelského kroužku (1 respondent).

Obrázek 12. Docházka do kroužků

Z grafu je vidět, že nejvíce respondentů navštěvuje kroužky 1x týdně (33 % dotázaných). 2x týdně kroužky navštěvuje 30 % dětí, 3x týdně 19 % a 4 x týdně a více 17 % dotázaných. Nejvíce časově náročný kroužek je podle respondentů kroužek plavecký, který navštěvují 2x denně, 5x v týdnu.

Tabulka 10. Místo návštěvnosti kroužků

	počet žáků	počet v %
v místě bydliště	268	86 %
Trutnov	25	8 %
okolní města	17	6 %
celkem	310	100 %

Většina respondentů (86 %) navštěvuje kroužky v místě bydliště, což je ve městě Trutnov a navíc 8 % respondentů do Trutnova za kroužky dojíždí. 6 % dotázaných dojíždí do okolních měst. Nejvíce respondentů dojíždí do Pece pod Sněžkou (8 respondentů) za zimními sporty, do Mladých Buků (4) za golfem, do Žacléře (3) do hudební školy a do Hostinného (2 respondenti) za stolním tenisem.

Z výzkumu je patrné, že viditelně větší část dotázaných je s nabídkou zájmových kroužků spokojena (87 %). 13 % respondentů spokojeno není a uvedlo, které kroužky jim v Trutnově chybí.

Obrázek 13. Chybějící kroužky

Respondentům nejvíce ve městě nejvíce chybí tělovýchovné a sportovní činnosti, což uvedlo 27 respondentů. Pro lepší přehlednost chybějících sportovních kroužků uvádím tabulku.

Tabulka 11. Chybějící kroužky

Tělovýchovné a sportovní činnosti	počet žáků
speciální taneční kroužky	4
BMX, freeride	3
parkour	3
paintball, airsoft	3
házená	2
americký fotbal	2
jiné	10

Do složky **jiné** jsem zařadila návrhy s pouze jedním hlasem jako například futsal, bungee jumping, fotbal pro děvčata či vybíjená pro starší děti.

Jako **chybějící pracovní-technický kroužek** děti uvedly, že jim chybí lepší počítačový kroužek (5 respondentů).

Mezi **chybějící přírodovědné činnosti** (3), zařadili respondenti klub Agiliti a Border colie (1 respondent), sokolnictví (1) a jezdeckví (1 dotázaný).

Jako **chybějící společensko-vědní činnosti** byly uváděny kroužky policejní (1 účastník výzkumu), jazykový (1) a žurnalistika (1 respondent).

Mezi **chybějící esteticko-výchovné činnosti**, podle dětí patří kroužek návrhářský (1 respondent) a dramatický kroužek, což uvedl rovněž jeden respondent.

5.2 Vyhodnocení výzkumných otázek

1. Tráví respondenti volný čas převážně u mediálních přijímačů (počítač, televize)?

Ne. Z výzkumu vyplývá, že znatelně větší část respondentů (38 %) nejraději ve volném čase aktivně sportuje. Menší část (31 %) se věnuje zmíněnému pasivnímu sledování televize a hraní na počítači doma.

2. Je pro respondenty hlavní funkcí volného času zábava?

Určitě ano. Podle výsledků je zábava hlavní funkcí volného času u 32 % dotázaných. Pro 22 % je to odpočinek a 20 % uvedlo, že pohyb.

3. Navštěvují respondenti převážně zájmové a jiné kroužky v Trutnově?

Jednoznačně ano. 84 % dotázaných navštěvuje zájmové a jiné kroužky a pouze 16 % žádné kroužky nenavštěvuje. Z výsledků je zřejmé, že 268 respondentů navštěvuje kroužky v Trutnově, 25 respondentů do Trutnova za kroužky dojíždí a pouze 20 dotázaných dojíždí do jiných okolních měst.

4. Jsou spokojeni s nabídkou zájmových a jiných činností v Trutnově?

Ano. Většina dotázaných (87 %) je s nabídkou spokojena a pouze 13 % respondentů spokojeno není.

5. Tráví svůj volný čas raději s kamarády nebo s rodiči?

Je naprosto zřejmé, že respondenti tráví nejraději svůj volný čas s kamarády. Odpovědělo tak 62 % dotázaných, s rodiči nejraději tráví volný čas pouze 20 % respondentů.

6. Zažívají respondenti nudu?

Ano zažívají. Nejčastější odpověď byla, že respondenti zažívají nudu občas (53 % dotázaných), 30 % respondentů uvedlo, že se nudí velmi zřídka. Každý den nudu zažívá 7 % dotázaných a nikdy se nenudí 9 % respondentů.

6 DISKUSE

Je velmi potěšujícím zjištěním, že ve srovnání výsledků výzkumu z bakalářské práce Petry Vítkové (2007): Volný čas a způsoby jeho trávení u dětí staršího školního věku a mého výzkumu vyplývá, že v obou případech většina respondentů nejraději provozuje **aktivní trávení volného času**. Fakt, že děti v Trutnově tráví většinu volného času aktivně, může být výsledkem dobré polohy města. V okolí Trutnova totiž můžeme najít mnoho lesů, parků, stezek pro pěší chodce a cyklisty a poměrně hodně hřišť sloužících pro dětské vyžití. Informace k těmto aktivitám můžeme snadno najít i na webových stránkách města Trutnova (Město Trutnov, 2013). Tuto skutečnost může potvrzovat i odpověď na otázku: Kde nejraději trávíš svůj volný čas? Většina respondentů v obou výzkumech odpověděla, že venku.

Častější aktivní trávení volného času může rovněž podporovat odpověď na další otázku: **S kým nejraději trávíš volný čas?** Větší část dotázaných z obou výzkumů odpověděla, že s kamarády, což je myšleno většinou venku při hraní různých her. Tento fakt rovněž potvrzuje i výsledek z výzkumu: Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let, Národního institutu dětí a mládeže ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školského zařízení pro zájmové vzdělávání (Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let, 2013). Autorům Bocanovi, Maříkové, & Spálenskému (2001, 71) ve výzkumu vyšlo, že „velmi důležitým faktorem v případě individuálního trávení volného času jsou pro všechny děti kamarádi.... Denně je venku s kamarády téměř čtvrtina dotázaných.... S přibývajícím věkem dětí rodiče ustupují a děti jsou častěji s kamarády“. Ve zmíněných výzkumech druhou nejčastější odpovědí bylo, že respondenti tráví svůj volný čas s rodiči. Rodiče se tedy u této skupiny dětí dostávají mírně do pozadí. Na tom se shodly opět oba výzkumy i výzkum hodnotové orientace dětí. Důvodem, proč tomu tak je může být fakt, že pubescenti si přestávají s rodiči rozumět, chtějí svůj volný čas trávit zábavou, ve které je rodiče mohou začít omezovat a naopak jejich vrstevníci podporovat. To vyplývá rovněž z výzkumu Bocana, Maříkové, & Spálenského, podle nichž „kamarádi se vzrůstajícím věkem stále výrazněji zasahují do volby způsobu trávení volného času a rovněž více působí na formování názorů“.

Zasahování **pasivně stráveného času do celkového volného času** dětí můžeme pozorovat např. v odpovědi na otázku: Co dělají respondenti proti nuditě? V obou výzkumech (z bakalářské práce Petry Vítkové a mého výzkumu) větší část dotázaných uvedla, že aby zahlali nudu, hrají na počítači a koukají se na televizi. To doplňuje i výzkum Bocana, Maříkové, & Spálenského (2001, 92), který uvádí, že naprostá většina dětí bez ohledu na věk

ve všední dny denně nebo téměř denně sleduje televizi. Poukazuje to na dnešní moderní přístrojově zaměřenou dobu, kdy skoro v každé domácnosti je počítač i televize. Vysvětlením, proč je pasivní trávení volného času tak časté, může být fakt, že je pro jedince méně náročné na aktivitu. Navíc se dá provozovat v každém počasí, jelikož se přístroje nachází uvnitř. To je bohužel nespornou výhodou pasivního trávení času. Další výhodou, která z výzkumu dle Bocana, Maříkové, & Spálenského vyplývá je, že děti z těchto veřejných informačních médií mohou získat plno zajímavých informací, vzdělávat se či prožít kulturní zážitek.

Většina respondentů jako **hlavní funkci svého volného času** vidí hlavně zábavu, což potvrzuje jak výzkum Petry Vítkové, tak i můj. Jako další z hlavních funkcí volného času označili respondenti odpočinek a pohyb. To se rovněž potvrdilo v obou výzkumech. Je zajímavé pozorovat, že respondenti upřednostňují tyto dvě činnosti vedle sebe. Může to souviset s tím, že děti chápou odpočinek jako aktivní činnost. Další velmi zajímavou věcí je, že při srovnání obou výzkumů, objevíme stoupající tendenci názoru dětí, že mezi hlavní funkce volného času se řadí i ochrana přírody, pomoc ostatním lidem a ekologická výchova. Domnívám se, že poměrně časté zvolení této odpovědi mají na svědomí dnešní pokusy a diskuze na téma důležitosti ochrany životního prostředí a ekologická výchova ve škole. Tyto pokusy a různé akce můžeme vidět na stránkách různých škol v Trutnově např. (Gymnázium Trutnov, 2013).

Způsoby trávení volného času souvisí se subjektivním pocitem významu slova nuda. Děti, které uvedly, že se ve volném čase často nudí, se volnočasovým aktivitám věnují v daleko menší míře než ty, které se nenudí. Bez ohledu na to, zda se jedná o aktivity organizované či neorganizované. Tedy čím více aktivit děti budou navštěvovat, tím mají jednak méně prostoru pro nudu a jednak získají více podnětů, aby se uměly ve vlastním volnu samy zabavit (Bocan, Maříková, & Spálenský, 2001, 97). Je jasné, že většina respondentů využívá, jak jednorázových, nepravidelných nabídek, tak i pravidelných nabídek aktivit ve volném čase. Bocan, Maříková, & Spálenský ze svého výzkumu zjistili, že „návštěva sportovních i jiných kroužků či oddílů se odvíjí od vzdělání rodičů. Čím vyšší vzdělání rodiče mají, tím aktivněji děti tráví volný čas. Naopak navštěvování se s kamarády je častější u dětí rodičů s nižším vzděláním.“ Tuto skutečnost může také potvrdit fakt, že návštěva kroužků je často nákladná a tudíž sociálně slabší vrstvy obyvatelstva volí spíše aktivity méně nákladné, tedy neorganizované.

Z obou výzkumů (z bakalářské práce Petry Vítkové i z mého výzkumu) vyplývá, že **nepravidelných organizovaných nabídek volného času** se účastní většina respondentů. Mezi nejvíce navštěvované aktivity patří tábory a to v obou výzkumech. Pro mě osobně to je

velmi potěšující a poněkud překvapující zjištění. Byla jsem totiž přesvědčena o tom, že letní tábory v posledních letech začínají upadat. Podle mého názoru jsou právě tábory, velmi dobrým aktivním využitím volného času pro děti o prázdninách a zároveň i jakýmsi oddechem pro jejich rodiče (Letní dětský tábor Nedělký, 2013). Proto se domnívám, že jsou tábory stále tak populární a aktuální. Druhou nejčastější jednorázovou aktivitou, které se respondenti z obou výzkumů zúčastňují, je sportovní utkání. Tento fakt souvisí s pravidelnou návštěvou kroužků a oddílů.

Nejvíce navštěvovanou **pravidelnou činností**, jsou činnosti tělovýchovné a sportovní. Na tom se opět shoduje, jak výzkum z bakalářské práce Petry Vítkové, tak i můj výzkum. S tímto trendem souhlasí i výzkum Bocana, Maříkové, & Spálenského (2001, 103), z jejichž výzkumu vyplývá, že „pokud jde o zaměření kroužků/oddílů, nejvíce jsou navštěvovány sportovní oddíly, dále pak kroužky hudebně dramatické, výtvarné a rukodělné“. Mírně mě překvapilo, že nejvíce oblíbenou sportovní aktivitou je florbal, jelikož město Trutnov příliš touto aktivitou nevyniká. Nicméně jsem z odborné internetové stránky (Specializovaná kamenná prodejna s florbalovým vybavením, 2013) vyčetla a zároveň mi bylo od odborníka vysvětleno, že florbal je dynamický, rychlý, jednoduchý sport, kde není potřeba zas tak drahé vybavení a navíc je možné ho hrát uvnitř i venku. Druhým sportem byl fotbal, což je pochopitelné, protože na rozdíl od florbalu má u nás v České republice delší tradici. Navíc hřiště na fotbal je v porovnání s florbalem, (kde musí být speciální čáry apod.), možno najít v každé vesnici. Je zajímavé porovnat můj výzkum a výzkum Petry Vítkové z České Třebové, kde vyšlo, že nejčastější sportovní činností je fotbal. Jelikož bakalářská práce Petry Vítkové je z roku 2007, může být tento rozdíl ve výsledcích dán stoupajícím rozvojem florbalu, jako nového populárního sportu v posledních pěti letech. Rovněž mě příjemně překvapilo, že některé děti stále ještě navštěvují skaut a pionýr. Myslím, že právě tyto dvě organizace mají velký potenciál i v dnešní společnosti. Rozvíjí totiž přírodní výchovu, učí děti orientaci v přírodě, poznávání nejrůznějších věcí a nových činností. To dnešní mládeži podle mého názoru chybí. Řekla bych však, že mnoho rodičů právě na tyto aktivity zapomíná, možná o organizacích a jejich důležitosti vůbec neví (Středisko Hraničář Trutnov, 2013), (Pionýrská skupina Trutnov, 2013).

Poměrně dost mě také překvapilo, že mnoho dětí hojně navštěvuje esteticko-výchovné činnosti z čehož nejvíce taneční a hudební. Z výzkumu Bocana, Maříkové, & Spálenského (2001, 103) „...víme, že o tom, zda a do jakého kroužku bude dítě chodit, rozhoduje především ono samo, přání rodičů jsou většinou až dalším impulsem, který rozhoduje“. Podle mého názoru však začínají i sami rodiče děti, více než dříve, vést právě uměleckou cestou.

Skutečnost, že někdo umí hrát na hudební nástroj či tančit je velmi přínosnou věcí pro budoucí život a uplatnění. Taneční a hudební příprava se proto stává nepostradatelnou součástí života mnoha dnešních dětí.

Je příjemným zjištěním, že většina dotázaných je s **nabídkou zájmových kroužků** v Trutnově spokojena. Úplně stejné zjištění je možno pozorovat i ve výzkumu Petry Vítkové. Nespokojení respondenti uvedli, že jim ve městě chybí hlavně speciální taneční kroužky a speciální prostory pro aktivity jako BMX, parkour či freeride. Ve výzkumu Petry Vítkové můžeme nalézt podobné reakce dětí, kdy jim chybí např. break dance, skateboard či curling. Tyto výsledky mohou mít přímou souvislost i s odpověďmi na dotaz o spokojenosti s **volnočasovými zařízeními v Trutnově**. Zde žáci uvedli, že postrádají bike, skate, inline, motocross park, aquapark. To může znamenat, že dnešní mládež chybí aktuální moderní vyžití. Novinky by proto měly sledovat zájmové organizace a těmto aktivitám se v budoucnu začít věnovat. Překvapením pro mě bylo, že dotazovaní rovněž uvedli, že jim v Trutnově chybí zařízení jako sportovní hala, prostory pro zimní sporty, plavecký bazén apod., zařízení, která ve městě jsou. Podobné výroky se objevily i ve městě Česká Třebová. Může to znamenat, že děti jsou málo informované. Je možné, že do těchto prostor často nedochází v rámci svých aktivit a možná ani v rámci školy Nicméně může to být i chyba těchto zařízení, která by pravděpodobně měla zlepšit propagaci a zvýšit informovanost veřejnosti o svých činnostech.

7 ZÁVĚRY

Svůj výzkum jsem prováděla s žáky 6. a 7. tříd základních škol a Všeobecného Gymnázia v Trutnově. Proto nemohu trend volného času a využívání volnočasových aktivit a zařízení zhodnotit celorepublikově.

Jsem ráda, že mohu konstatovat, že jsem úspěšně našla odpovědi na všechny cíle práce, které jsem si na začátku stanovila. Chtěla jsem zjistit, zda respondenti tráví volný čas pasivně či aktivně, jakým způsobem, s kým tento čas nejraději tráví a jakou funkci by pro ně měl jejich volný čas splňovat.

Je potěšujícím zjištěním, že pubescenti z Trutnova tráví svůj volný čas převážně aktivně. Nejraději tráví volný čas venku mezi kamarády. Úplně volný čas, který mají pouze pro sebe, jim zabírá podle průzkumu asi tři a více hodin. Zjistila jsem, že hlavní funkcí volného času je pro ně zábava. Je pravda, že aktivní trávení volného času u dětí v Trutnově převažuje, nicméně pasivní sezení u počítače a televize do jejich volného času velmi zásadně zasahuje. Tento fakt vidíme v okamžiku, kdy se nudí. Nudu zažívají občas. Proti nuditě hrají nejvíce hry na počítači, mobilním telefonu či pasivně koukají na televizi. Znatelně menší část už jde ven s kamarády či se zapojuje v jiných aktivitách. Zde tedy vyvstává výzva pro všechny volnočasové pedagogy, aktivisty a rodiče, zkusit motivovat a zabavit děti zábavnou aktivní činností.

Dále jsem chtěla zjistit, zda respondenti využívají organizovanou nebo spíše neorganizovanou formu činností ve volném čase.

Potvrdilo se, že respondenti často využívají, jak jednorázových, tak i pravidelných nabídek činností ve volném čase. Z široké nabídky jednorázových aktivit navštěvují nejčastěji letní tábory a sportovní utkání. Z obrovské škály pravidelných nabídek nejvíce dochází do činností tělovýchovně a sportovně zaměřených a esteticko-výchovných. Kroužky navštěvují nejčastěji jednou až dvakrát týdně, povětšinou v místě bydliště. Za speciálními sporty (golf, zimní sporty apod.) poté dojíždí do okolních měst.

V neposlední řadě jsem chtěla zjistit, zda jsou dotazovaní spokojeni s tím, jak tráví svůj volný čas a objevit pomocí jejich připomínek a názorů, co by chtěli z hlediska volného času v Trutnově změnit, popřípadě co jim zde chybí.

Je velmi příjemným zjištěním, že jsou děti převážně spokojeny s nabídkou zájmových činností i prostorů pro ně určených. Dotazovaným v Trutnově nejvíce chybí různé specializované kroužky a netradiční moderní zařízení. Jednou z alarmujících věcí však je, že mezi prostory a kroužky, které dětem v Trutnově chybí, zařadili respondenti i ty, které

v Trutnově jsou. Lepší propagace a konání akcí. Častější návštěvy již stávajících volnočasových zařízení. Výstavba nových moderních netradičně zaměřených prostorů a rozvoj kroužků zaměřených na speciálnější a atraktivnější aktivity. To vše by mohlo pomoci zlepšit zájem dětí a zvýšit tak i jejich osobní rozvoj v nových sférách činností a netradičně zaměřených aktivitách.

8 SHRNU TÍ

V mé bakalářské práci „Analýza volného času dětí staršího školního věku v Trutnově“ se snažím zmapovat, jak tráví svůj volný čas žáci 6. a 7. tříd základních škol a Všeobecného Gymnázia v Trutnově. Celá práce je rozdělena na dvě části. Na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část se zabývá vysvětlením pojmů týkajících se problematiky období staršího školního věku, pojmu volný čas z různých hledisek a popisem činností a institucí s ním spjatých.

V praktické části se zabývám metodou dotazníkového šetření, které jsem osobně prováděla v šestých a sedmých třídách pěti základních škol a jednoho všeobecného gymnázia.

Prostřednictvím analýzy dotazníkového šetření jsem došla k závěru, že respondenti tráví svůj volný čas převážně aktivně venku s přáteli. Nicméně vliv komunikačních médií silně zasahuje do jejich volného času. Ve svém volném čase vyhledávají hlavně zábavu. Často využívají pravidelných i nepravidelných nabídek škol a zájmových kroužků, se kterou jsou povětšinou spokojeni. Výstavba nových atraktivních zařízení by však mohla přitáhnout nové příznivce a zaktivizovat tak i jejich volný čas.

9 SUMMARY

My bachelor thesis called „Analysis of spending leisure time of older school aged children in Trutnov“ covers how students of 6th and 7th class of primary school and secondary grammar school in Trutnov spend their leisure time. The whole thesis is divided into two parts. The first part is theoretical and the second part is practical.

The theoretical part deals with the explanation of the terms relating to the issue of the older school age, the concept of leisure time from different points of view and a description of activities and institutions associated with it.

The practical part deals with the method of questionnaire survey, which I did personally in the sixth and seventh grades of five primary schools and one Secondary Grammar school in Trutnov.

Thanks to the analysis of the questionnaire survey I concluded, that respondents spend leisure time mostly active outside with their friends. However, the influence of mass media strongly intervenes their leisure time. During the leisure time the respondents mainly look for entertainment. They often use regular and irregular offers that schools and school clubs provide and the respondents are mostly satisfied with the offers. However construction of new attractive facilities could attract new supporters of sport and revitalize their leisure time as well.

10 REFERENČNÍ SEZNAM

- Bocan, M., Maříková, H., & Spálenský, A. (2011). *Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let*. Národní institut dětí a mládeže ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání. Retrieved 17. 4. 2013 from the World Wide Web
<http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf>
- Čech, T. (2002). Volnočasové aktivity dětí mladšího školního věku v 21. století. In B. Hodaň (Ed.), *Volný čas a jeho současné problémy*. (pp. 96–102). Olomouc: Univerzita Palackého.
- Čihovský, J. (2002). K vývoji názorů na volný čas (Od Aristotela k Dumazedierovi). In B. Hodaň (Ed.), *Volný čas a jeho současné problémy*. (pp. 9–17). Olomouc: Univerzita Palackého.
- deLisle, L. J., & Shivers, J. S. (1997). *The story of leisure: context, concepts, and current controversy*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Dohnal, T. (2002). Volný čas a komunální rekreace. In B. Hodaň (Ed.), *Volný čas a jeho současné problémy*. (pp.119–125). Olomouc: Univerzita Palackého.
- Dohnal, T. et al. (2009). *Tři dimenze pojmu rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury.
- Gavora, P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
- Gymnázium Trutnov (2013). *O škole – novinky*. Retrieved from the World Wide Web
<http://www.gymnaziumtu.cz/studentky-gymnazia-trutnov-zvitezily-v-krajskem-kole-ekologicke-olympiady>
- Hodaň, B. (2002). *Volný čas a jeho současné problémy*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Hodaň, B. (2007). *Sociokulturní kinantropologie II, Systémové pojetí tělesné kultury*. Olomouc: Univerzita Palackého.

- Hofbauer, B. (2004). *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál.
- Jenkins, J. M., & Pigram J. J. (2003). *Encyclopedia of Leisure and Outdoor Recreation*. London: Routledge.
- Junger, J., & Kasa, J. (1996). *Úvod do športovej kinantropológie*. Prešov: Pedagogická fakulta Univerzity P. J. Šafárika.
- Kassing, G., Bentley, J. B., Vallase, R., Campbell, D., & Anderson, J. (2010). *Dimensions of leisure for life: Individuals and Society*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Kraus, B., & Poláčková, V. (2001). *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido.
- Letní dětský tábor Nedělký (2013). *O táboru – proč poslat děti na tábor?* Retrieved from the World Wide Web <http://taborns.mzf.cz/portal/index.php/o-taboru-nedlky/4-proc-poslat-deti-na-tabor>
- Matějček, Z. (1999). *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál.
- Město Trutnov (2013). *Turistické informace – aktivní vyžití*. Retrieved from the World Wide Web <http://www.trutnov.cz/turisticke-informace/aktivni-vyziti>
- Mühlpachr, P. (2008). *Sociopatologie pro sociální pracovníky*. Brno: MSD.
- Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Shelter (2013). *O nás – činnost s dětmi a mládeží*. Retrieved from the World Wide Web <http://www.riaps.cz/shelter/o-nas.html>
- Občanské sdružení klíč (2013). *Naše aktivity – práce s dětmi a mládeží*. Retrieved from the World Wide Web <http://www.osklic.cz/nase-aktivity/>
- Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková, V., & Pavlíková, A. (1999). *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha: Portál.

- Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková, V., & Pavlíková, A. (2008). *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha: Portál.
- Petrovskij, A. V. (1977). *Vývojová a pedagogická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Pieper, J. (1998). *Leisure, The basis of culture*. South Bend, IN: St. Augustine's Press.
- Pionýrská skupina Trutnov (2013). *Oddíly*. Retrieved from the World Wide Web <http://www.trutnov.pionyr.cz/>
- Smith, S. L. J. (1990). *Dictionary of concepts in recreation and leisure studies*. New York: Greenwood Press.
- Specializovaná kamenná prodejna s florbalovým vybavením (2013). *Blog – proč začít hrát florbal?* Retrieved from the World Wide Web [http://www.florbalky.com/blog/proc-zacit-hrat-prave-florbal/](http://www.florbalky.com/blog/proc-zacit-hrat-florbal/)
- Středisko Hraničář Trutnov (2013). *Pro rodiče – činnosti s dětmi a mládeží*. Retrieved from the World Wide Web <http://hranicar.skauting.cz/>
- Středisko volného času Trutnov (2013). *Zájmová činnost*. Retrieved from the World Wide Web http://www.svctrutnov.cz/index.php?option=com_content&view=section&id=4&Itemid=6
- Tělovýchovná jednota Lokomotiva Trutnov o. s. (2013). *O nás, oddíly, sportovní zařízení*. Retrieved from the World Wide Web <http://www.lokotrutnov.cz/o-nas>
- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I, Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Vážanský, M. (1992). *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity.
- Vážanský, M. (2001). *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia.

Vítková, P. (2007). *Volný čas a způsoby jeho trávení u dětí staršího školního věku*. Bakalářská práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Zlín.

Základní umělecká škola Trutnov (2013). *O škole*. Retrieved from the World Wide Web <http://www.zustrutnov.cz/oskole.aspx>

11 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1. Volnočasové aktivity	32
Obrázek 2. Prostředí pro volný čas	33
Obrázek 3. Společník na volný čas	34
Obrázek 4. Množství volného času	35
Obrázek 5. Nuda ve volném čase.....	35
Obrázek 6. Činnosti proti nudě	36
Obrázek 7. Funkce volného času	37
Obrázek 8. Návštěvnost zařízení.....	38
Obrázek 9. Volnočasové nedostatky	39
Obrázek 10. Tělovýchovné a sportovní činnosti.....	41
Obrázek 11. Esteticko-výchovné činnosti.....	42
Obrázek 12. Docházka do kroužků	43
Obrázek 13. Chybějící kroužky	44

12 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Charakteristika respondentů	32
Tabulka 2. Volnočasové aktivity-jiné	33
Tabulka 3. Společník pro volný čas-jiné	34
Tabulka 4. Činnosti proti nudě-jiné	36
Tabulka 5. Nepravidelné nabídky aktivit.....	37
Tabulka 6. Nepravidelné nabídky aktivit-jiné	38
Tabulka 7. Návštěvnost zařízení-jiné.....	39
Tabulka 8. Volnočasové nedostatky-jiné.....	40
Tabulka 9. Druhy kroužků	40
Tabulka 10. Místo návštěvnosti kroužků.....	43
Tabulka 11. Chybějící kroužky.....	44

13 PŘÍLOHY

Příloha 1. Vzor dotazníkového šetření

DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Téma: ANALÝZA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU V TRUTNOVĚ

Zdravím!

Obracím se Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který je určen pro děti staršího školního věku, tedy pro Vás, žáky 6. a 7. tříd. Dotazník je zcela anonymní. Výsledky tohoto dotazníku budou použity pro mou bakalářskou práci zabývající se volným časem dětí staršího školního věku v Trutnově. Ráda bych zjistila vaše postoje k této tématice, vaše náměty, připomínky a názory, které by mohly přispět ke zkvalitnění a zlepšení nabídky volnočasových programů a aktivit v Trutnově.

Předem děkuji za vyplnění,

Kristýna Matějčíková

1. Věk
2. Pohlaví muž – žena (odpovídající zakroužkuj)
3. Ročník
4. Čemu se ve svém volném čase nejraději věnuješ?
 - a) sportu
 - b) sledování TV nebo hře na počítači
 - c) hře na hudební nástroj
 - d) jiné – uveď.....
5. Kde nejraději trávíš svůj volný čas?
 - a) doma
 - b) na kroužku
 - c) venku
 - d) jiné – uveď.....
6. Svůj volný čas nejraději trávím s
 - a) kamarády
 - b) rodiči
 - c) sám
 - d) jinak – uveď.....
7. Kolik volného času máš každý den?
 - a) asi půl hodiny
 - b) asi jednu hodinu
 - c) asi dvě hodiny

d) asi tři a více hodin

8. Jak často ve svém volném čase zažíváš nudu?

a) každý den

b) občas

c) jen velmi zřídka

d) nikdy

e) jinak – uveď.....

9. Co děláš proti nudě?

.....

10. Jakou hlavní funkci by pro tebe měl volný čas splňovat? (možno zakroužkovat více odpovědí)

a) zábava

b) oddech, odpočinek

c) učení se novým dovednostem

d) získávání nových přátel, kamarádů

e) pohyb

f) činnosti ve prospěch druhých lidí, ochrana přírody, životního prostředí

11. Využíváš jednorázových (nepravidelných) nabídek aktivit ve svém volném čase? (letní tábory, školní zábavy, sportovní utkání atd.)

a) ano – uveď.....

b) ne

12. Navštěvuješ nějaké z uvedených zařízení? (možno označit více odpovědí)

a) dům dětí a mládeže

b) sportovní oddíl

c) základní uměleckou školu

d) knihovnu

e) kino

f) církevní organizace

g) občanská sdružení (př. skaut, pionýr, BikeSports-klub přátel cyklistiky, Bene Dance Art Team, Country skupina TENDR, Shelter atd.)

h) školní klub

ch) jiné – uveď.....

13. Co ti ve tvém okolí chybí? (možno zakroužkovat více odpovědí)

a) sportovní hala

b) kroužek

c) hřiště

d) herna

e) knihovna

f) internet

g) plavecký bazén

h) prostory pro zimní sporty

ch) jsem s nabídkou prostorů pro volný čas zcela spokojen(a)

i) jiné – uveď.....

14. Navštěvuješ ve svém volném čase nějaké kroužky?

a) ano – uveď.....

b) ne

Pokud jsi v otázce 15 odpověděl(a) ano, tak zodpověz otázky 16, 17.

15. Jak často uvedené kroužky navštěvuješ?

.....

16. Kde kroužky navštěvuješ?

a) v místě bydliště

b) dojíždím do okolního města – uveď.....

c) jinak – uveď.....

17. Jsi s nabídkou zájmových kroužků ve svém okolí spokojen(a)?

a) ano

b) ne – uveď, jaký kroužek ti chybí.....